

34e JAARGANG nr. 4 - lente 2014

V
A
N

ZOYS

T
O
T

SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE HISTORISCHE VERENIGING
"SOEST - SOESTERBERG"

Historische Vereniging Soest - Soesterberg

Opgericht 8 mei 1980

Secretariaat: Steenhoffstraat 46 - 3764 BM - Soest - info@hvsoest.nl - www.hvsoest.nl

Bestuur:

Voorzitter	:	Herman Schoemaker	Korte Brinkweg 14 hcschoe@zonnet.nl	035-6015711
Vice-voorzitter	:	Frans Stokhof de Jong	Korte Kerkstraat 1 stokhof-dejong@planet.nl	035-6090833
Secretaris	:	Johan van 't Klooster	Ferdinand Huycklaan 2E jakvantklooster@hetnet.nl	035-5885399
Penningmeester	:	Patrick Kuijpers	Nassaulaan 8 pkuijpers@12move.nl	035-6013060
Overige leden	:	Henk Groenesteijn	Spinet 13 info@hiscue.com	035-6025795
		Ton Hartman	Birkstraat 109 ton.hartman@telfort.nl	035-7851770
		Hanneke Roskam	Disselboom 58 hanneke@roskam.nu	035-6018750
		Chris Uyland	van Lenneplaan 5c cuyland@xs4all.nl	035-6013639

Inhoudsopgave lentenummer 2013

	pag.
1. Voorwoord van het bestuur en de redactie	1
2. Soester grafheuvels	4
3. De eerste schooldag van Kees van Bergenhenegouwen	14
4. Van Soester burgemeesters verhaald	22
5. De eerste inwoners van Soest zijn wat eerder gearriveerd dan ooit gedacht	24
6. Medewerking gevraagd	27
7. Wim Schenk, een Soester soldaat gesneuveld op 11 mei 1940	28
8. Brongerslezing in Amersfoort	29
9. Koning Willem-Alexander; Heer van Soest en de hooimijt	30
10. Historie van familiebedrijf Gebroeders Beijer 1889 - 2014	32
11. Boekbespreking: Genealogie Valkenet/Valkonet	36
12. Uit de bladen (5)	38
13. Aanwinsten voor de geschiedschrijving van Soest	40

Foto voorzijde: Vogelvluuchtfoto Soest Zuid. Het groene veld is het gebied Staringlaan waar de archeologische vondsten zijn gedaan.

Onder de Birkstraat, links de Staringlaan en boven de Aagje Dekenlaan.

Foto achterzijde: Collectie Schoenmaker

Voorwoord van het bestuur en de redactie

Het nieuwe kalenderjaar is voor de Historische Vereniging enerverend begonnen met de goed bezochte en bijzonder geslaagde Klitsavond. In Soesterberg is de eerste erfgoedbijeenkomst over poëziealbums geslaagd, inmiddels is de tweede bijeenkomst over de Postweg ook geweest. Deze positieve berichten geeft het bestuur en de redactie weer energie om vooruit te gaan. De ontwikkelingen rond het gemeentelijk archief en de monumentencommissie hebben onze volle aandacht. De voorbereidingen voor de jaarvergadering zijn aan de gang en we hopen u allen weer te verwelkomen. De beschrijving van de "Kunstenaars in Soest" vordert gestaag en de wens is om nog dit jaar het boekwerk uit te brengen. Bij het uitwerken van het "huisartsen" themanummer blijkt er telkens weer nieuwe en soms ook onthullende informatie boven te komen, de moeite waard om het even uit te stellen.

Foto Fred Engbrink

Inhoud

In het begin van dit jaar kwam het nieuws dat op de toekomstige bouwlocatie Staringlaan interessante archeologische vondsten gedaan zijn. Maar eerst aandacht voor eerdere opgravingen naar grafheuvels. De observaties van een kleine schooljongen in Soesterberg voor ruim honderd jaar terug, geven goed weer wat er allemaal veranderd is. De klitsavond was aanleiding voor een artikel over burgermeesters van Soest, kunnen de thuisblijvers ook een beetje meegenieten. De bouwlocatie Staringlaan heeft al heel wat stof doen opwaaien, reden voor ons om nog eens in de archieven te duiken. Regelmatig krijgen we verzoekjes om wat hulp, soms eenvoudig op te lossen, en ook soms aanleiding voor een verhaal. Soldaat Schenk is daar een voorbeeld van. Terwijl in het Museum Oud Soest de tentoonstelling "200 jaar Koninkrijk" succesvol loopt, wordt er in Amersfoort een lezing gepresenteerd over "De Republiek van Bataven", u bent er ook welkom. Het gemeentewapen van Soest komt aan de orde. In dit nummer het tweede deel over de familie Beijer, waarbij het 125 jarig familiebedrijf een grote rol speelt. Tenslotte de regelmatig terugkerende rubrieken zoals een boekbespreking, Uit de bladen en Aanwinsten voor de geschiedschrijving van Soest.

Ledenbestand

Voor zover ons bekend zijn overleden de volgende leden: de heer Maarten Kooij, mevrouw To de Beer-Hoogeboom, de heer Gert Hartman en de heer Cees Hilhorst, een telg uit de tak Hilhorst die bekend was met de bijnaam 'broodje'. Wij wensen de nabestaanden de kracht toe om het verdriet te dragen. Gelukkig mogen we ook weer nieuwe leden verwelkomen: de heren W. van de Breemer en W. van Ee uit Soest en de heer W.D. Passenier uit Rotterdam. ►

Website

Bezoekt u ook eens de website van onze vereniging, het actuele nieuws zal daar als eerste opstaan. Daarnaast kunt u via de links terecht bij de trefwoordenindex, die uitgebreid wordt met een namenindex. Complete artikelen uit dit blad van voor 2000 kunt u integraal lezen door te linken naar www.sabine.nu. Tevens kunt u er diverse bronnen raadplegen, zoals het manuscript van ds. Bos en Notabel Bestuur. Ook de interviews in het kader van de "Mondelinge geschiedenis" zijn te beluisteren. De werkgroep Soesterberg heeft haar eigen pagina. Ook kunt u onze websites "Verdwenen Soest Hervonden" en "Soest op de Kaart" bezoeken.

Terugblik op het vorige nummer.

Een uitgebreide reactie mochten we ontvangen van de heer W.D. Passenier uit Rotterdam op het artikel "Oorlogstragedie te Soestdijk zonder monument". Auteur Richard de Mos gaat samen met Willem Passenier – die tijdens en na de oorlog aan de Wilhelminalaan woonde – werken aan een vervolg. Inmiddels heeft hij al veel aantekeningen ingestuurd en de foto van hem met drie Canadese militairen die ook aan de Wilhelminalaan verbleven, we komen daarop terug. Bij dit genoemde artikel is verzuimd te vermelden dat de foto gemaakt op de begraafplaats Hilversum van de hand van Piet van Elteren is. Hij is er speciaal naar toe gereisd om de graven van de omgekomen Britse militairen te fotograferen, onze dank daarvoor.

*Foto W.D. Passenier en
3 Canadese bevrijders*

De heer Jean Meerts, kenner van het gebied en zijn historie, attendeerde ons erop dat de Paltz niet gelegen is op de voormalige Heezer Eng maar in de nabijheid daarvan. Ook was hem opgevallen dat op oudere kaarten en in documenten de naam Paltz vaak als Palts of ook wel als Pals geschreven werd. Nu is dat laatste weinig opmerkelijk, Soest werd in het verleden ook vaak als Zoest geschreven, daarmee verandert er niets aan de naamsverklaring.

Ook de monnik zonder hoofd gaf aanleiding tot reacties. In een van de eerste nummers van dit blad (winter 1980/1981 1ste jrg. Nr.3 blz. 4 en 5) stond een artikeltje van mevrouw C.A. Luitwieler over de Paltz. Zij beschrijft de grot als op een 'hunebed gelijkend'. Daarin stond Mozes bij de stenen tafelen en een waterval, die de waterdoorgang door de Rode Zee voorstelde. Zo kan je het ook bekijken en hier zal het laatste woord nog wel niet over geschreven zijn.

Betreffende het artikel over Huize de Batenburg kregen we een reactie uit Leusden. José Huurdeman, bestuurslid van de Historische Kring Leusden, opperde de suggestie dat H. Kroes weleens de architect van de Batenburg kon zijn. De bouwstijl toont veel gelijkenis met huize Sint Anfridus in Hamersveld, waarvan wel bekend is wie het ontworpen heeft. Dit voormalig klooster, tevens in gebruik als meisjesschool, is ontworpen en gebouwd rond 1898 (helaas gesloopt rond 1980), dus maar enkele jaren later dan de Batenburg. Van architect Herman Kroes (1864-1952) is een ander bouwwerk in Soest/Soesterberg bekend, namelijk de voormalige pastorie van de H. Carolus Borromeuskerk aan de Rademakerstraat 75 te Soesterberg. Maar dit bakstenen herenhuis dateert uit 1924 en gezien de tijdsomstandigheden is het veel soberder qua tierelantijnen dan waar Kroes bekend om staat. Misschien

wel typerend voor zijn werk, zijn de mozaïekvormen boven de raampartijen die ook bij de Batenburg te zien zijn. Wat ook de keuze voor de architect Kroes van de opdrachtgever gemeentelijk geneesheer dokter Batenburg bepleit kan hebben, is het gemeenschappelijke Rooms-katholieke geloof en de daarbij behorende connecties. Mogelijk zijn er nu weer nieuwe aanknopingspunten te vinden om de identiteit van de bouwkundige te achterhalen.

Foto Anfridushuis Leusden

Een reactie heeft betrekking op een eerder verschenen nummer (voorjaar 1993 13de jrg. Nr. 4) van dit blad. Het gaat over de vroegere bewoners van Lange Brinkweg 28c en wel het bakhuis gedeelte van deze eeuwenoude boerderij. De bewoonster van het hoofdgedeelte heeft de geschiedenis van bewoning boeiend beschreven, ook van het bakhuis. Maar in haar enthousiasme heeft ze geschreven dat Ep van Soeren met zijn gezin en twee koeien in het bakhuis woonden. Volgens kleinzoon Bert van Soeren had grootvader Elbert van Soeren (1907-1972) de koeien in de erachter liggende schaapskooi staan.

Toekomst

Tegenwoordig het nieuwe modewoord: participeren. Ook wij hopen dat u nog meer in de vereniging wilt participeren. Dat kan al door uw familie, vrienden, burens en kennissen te wijzen op onze vereniging, nieuwe leden zijn altijd welkom. Ook artikelen voor dit blad zijn welkom evenals fotomateriaal of historische documenten. Verder hopen we u graag te ontmoeten bij onze activiteiten, zoals de lezing over de Koude Oorlog en de Stay Behind organisatie op 1 april aanstaande. ■

Soester grafheuvels

Soest heeft een rijk archeologisch bodemarchief. Dit bleek zeer recent maar weer eens toen het Centrum voor Archeologie bij proefsleuven onderzoek op een locatie bij de Staringlaan de resten aantrof van één of meer jachtkampjes uit de Midden Steentijd (8800-4900 v. Chr.). De oudste vondsten in Soest – gedaan in de Korte en Lange Duinen – dateren zelfs uit het einde van de Vroege Steentijd (ca. 10.000 v. Chr.). De tijdsmarkering ziet u in een tabel. Onderstaand artikel is een uittreksel van een regionale beschrijving over grafheuvels gepubliceerd in het jaarboek Flehite 2012. Uitgebreide literatuurverwijzingen en herkomst van de in de tekst gebruikte citaten uit de onderzoeksverslagen kunt u in dat boek vinden. Dit jaarboek ligt ter inzage in Museum Oud Soest. Wij danken beide auteurs voor hun bereidwillige medewerking.

Door M.H.A. van Dijk en W. van den Heuvel

Archeologische periodes

Vroege steentijd	10000 v. Chr.	Midden Bronstijd-B	1500-1100 v. Chr.
Midden steentijd	8800-4900 v. Chr.	Late Bronstijd	1100-800 v. Chr.
Neolithicum (Late Steentijd)	4900-2000 v. Chr.	Vroege IJzertijd	800-500 v. Chr.
Vroege Bronstijd	2000-1800 v. Chr.	Midden IJzertijd	500-250 v. Chr.
Midden Bronstijd-A	1800-1500 v. Chr.	Late IJzertijd	250-0 v. Chr.

Inleiding

Sinds 2009 heeft de Gemeente Soest een samenwerkingsverband met het Centrum voor Archeologie van de Gemeente Amersfoort (vanaf hier CAR genoemd) voor de uitvoering van het archeologisch beleid. Als onderdeel hiervan heeft het CAR de afgelopen jaren zo veel mogelijk informatie verzameld over vindplaatsen en vondstcomplexen in Soest.

Een belangrijk onderdeel hiervan wordt gevormd door een groot aantal grafheuvels. Deze grafmonumenten komen voor vanaf circa 3.000 v. Chr. (Late

Steentijd) tot in de Romeinse tijd, in allerlei verschijningsvormen en varianten. Globaal bestaan ze uit een centraal graf waarover een heuvel van aarde, plaggen of andere materialen wordt opgeworpen. In het heuvellichaam vinden soms in later tijd extra begravingen plaats. In dit artikel geven we een overzicht van de verzamelde kennis over de Soester grafheuvels.

De Enghenberg

De meest noordelijke grafheuvel in Soest ligt op het Enghenbergje (Soester Eng). In 1930 werd deze onderzocht door baron F.E. van Heerdt uit Baarn. Hij trof een heuvel aan met een diameter van ongeveer zes meter en nog geen meter hoog, met in de top een uitgraving en op een meter diepte een grafkuil waarin

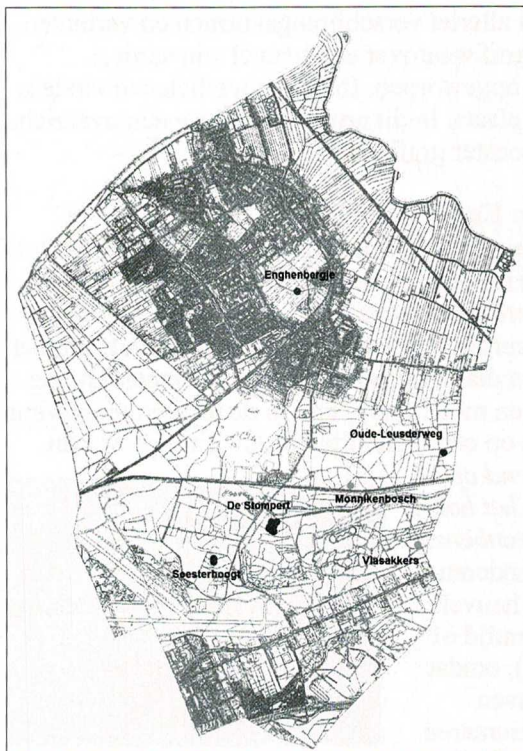
een lijksilhouet zichtbaar was *“liggend op de rechter zij in gehurkte houding, met het hoofd in noordelijke richting. Eén der scheenbenen was nog gedeeltelijk intact.”* De beenderen heeft hij in het graf laten liggen. De heuvel stamt waarschijnlijk uit de Late Steentijd of Vroege Bronstijd (2900-1800 v.Chr.), omdat vanaf de Midden Bronstijd het begraven vrijwel geheel vervangen was door cremen. De uitgraving in de top van het heuvellichaam zal het werk zijn geweest van grafrovers die het op urnen voorzien hadden. Urnen met crematieresten werden immers in latere tijden vaak in de oude heuvels bijgezet. In 1985 is de heuvel gerestaureerd door medewerkers van de toenmalige ROB (Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek – nu RCE).

Het Engebergje is een grafheuvel die in de late steentijd (2500-2000 v. Chr.) is opgeworpen over een grafkuil lang 2.10 m breed 1 m en diep 1 m. De dode lag hierin met het hoofd naar het noorden in gehurkte houding op de rechterzijde. De heuvel is summier onderzocht in 1930 en als archeologisch monument gerestaureerd in 1985 door de ROB.

Monnikenbosch

Ten oosten van station Soestduinen, liggen langs de Monnikenboschweg twee mogelijke grafheuvels. In 1999 is een illegale ingraving in één van de heuvels door medewerkers van de ROB geïnspecteerd, waarbij niet vastgesteld is dat het om een grafheuvel gaat. In 2013 troffen we dezelfde in slechte staat aan: er zijn diverse dierengangen in gegraven. Daardoor is de heuvelopbouw (bestaande uit plaggen) echter wel beter zichtbaar, waardoor deze nu vrijwel zeker als grafheuvel herkend is. Ten oosten van de twee heuvels, op de hoek Zandlaan/Oude Leusderweg,

ligt een heuvel die wel onderzocht is. De diameter is 15 meter, de hoogte 1,4 meter. Het heuvellichaam bestaat uit twee fasen, waarvan de oudste uit zand bestaat en de jongste uit plaggen. Het centrale graf is mogelijk nog onaangeroerd. In het heuvellichaam zijn scherven uit de Bronstijd en IJzertijd aangetroffen.

In de directe omgeving zouden volgens een waarneming uit de jaren '60 nog vijf heuvels hebben gelegen, maar dit terrein is inmiddels geheel afgegraven. Omdat in dit gebied losse scherven uit de Brons- en IJzertijd zijn gevonden, blijft het wel onze aandacht houden. Bij eventueel toekomstig grondverzet kunnen nog sporen van kringgreppels, begravingen en

palenkransen aangetroffen worden, ondanks dat de heuvels zelf verdwenen zijn.

De Stompert ('de Bergjes' en 'Wittemansveen')

Gaan we via de van Weerden Poelmanweg van Soestduinen naar Soesterberg, dan vinden we ter hoogte van het Heezerspoor Oostzijde diverse heuvels, die in de 19de eeuw al volop in de belangstelling stonden. Het terrein werd destijds aangeduid als 'de 24 bergjes'.

In 1861, tijdens een vakantie in Zeist, merkte de Amsterdamse muziekonderwijzer David Koning "*langs den weg naar Soest en een paar honderd schreden zuid-oostelijk van den Tol*" deze heuvels op en besloot, geholpen door enige werkers aan de nieuwe spoorlijn, er één open te leggen. De vondsten bestonden uit verbrand bot, een deel van een bronzen armband en een klein stukje onherkenbaar metaal. Koning had de bedoeling deze vondsten op het gemeentehuis af te geven en te vragen of hij meer heuvels mocht doorzoeken. Maar voor het zover was, kreeg hij van de spoorwegopzichter te horen dat burgemeester Gallenkamp Pels inmiddels zijn veldwachter bevel had gegeven om hem en zijn hele gezelschap

gevangen te nemen, indien hij het wagen zou om terug te komen. Dat de relatie tussen die twee toen nogal verstoord was, blijkt uit een brief van Koning aan Jacob van Lennep, toenmalig correspondent van het Rijksmuseum van Oudheden. Koning noemt trouwens nog een heuvel aan dezelfde weg, maar dan meer naar het zuidwesten. Deze is door ons nog niet gelokaliseerd.

In 1862 kreeg de Soester dominee J.J. Bos wél officieel toestemming voor een onderzoek van deze heuvels. Hij onderzocht er twaalf. De politie zou controle op hem houden en de vondsten moesten na onderzoek in het gemeentehuis gedeponeerd worden. Men zou pas na afloop bepalen *“of, en in hoeverre de door U aan te wenden kosten zullen worden gebracht ten laste der gemeentekas”*. In twee grafheuvels vond Bos stukjes brons, waaronder een fragment van een kledingspeld (fibula), en in een derde een zwaard dat, zo schreef hij, na enkele jaren bewaren spontaan uiteen viel. In elf van de twaalf heuvels trof Bos vondsten aan als stukjes bot, as, houtskool en urnscherven *“die de indruk gaven alsof ze daar met verachting en woede waren neergesmeten door iemand, die verwacht*

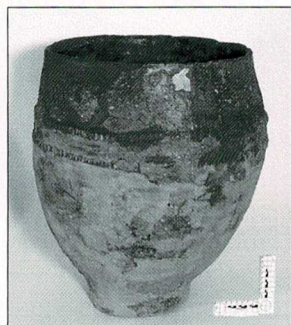
had heel wat anders te zullen vinden”. Slechts uit één heuvel kwam een bijna complete urn tevoorschijn, die getekend werd door conservator en later directeur van het Rijks Museum van Oudheden in Leiden, dr. W. Pleyte. Pleyte krijgt in 1871 zelf toestemming van de Burgemeester van Soest (P.M. de la Court) om onderzoek te doen op de “Soesterheide”. Of zijn onderzoek op hetzelfde terrein heeft plaatsgevonden als dat van ds. Bos weten we niet zeker. Zeker is wel dat Pleyte zelf niets gevonden heeft.

Omdat de gemeente Soest geen belangstelling voor de vondsten toonde en het gemeentehuis volgens Bos geen geschikte plek was om alles op te bergen, heeft hij de scherven mee naar huis genomen en ze in 1896 aan het museum Flehite geschonken. Deze vondstgroep bestaat uit een grote hoeveelheid scherven, waarbinnen tenminste drie incomplete Bronstijd-urnen herkenbaar zijn, vermoedelijk alle uit de tweede helft van de Midden Bronstijd. Tussen het vondstmateriaal bevinden zich ook scherven uit de Midden- tot Late IJzertijd en mogelijk zelfs Romeinse IJzertijd. ➤

Op 25 mei 1880 is dit vondstcomplex opnieuw onderzocht, ditmaal door de 'Commissie tot Wetenschappelijk Onderzoek van de Tumuli op de Leusderberg', de voorloper van de Oudheidkundige Vereniging Flehite. Deze commissie werd in 1878 opgericht om, zoals de naam al zegt, de grafheuvels in Leusden

te onderzoeken en bestond uit diverse Amersfoortse notabelen. De opgravingsleider was kapelaan W.F.N van Rootselaar. Na Leusden verlegden ze hun onderzoeksterrein naar Soest. In hun notulen wordt onder andere het volgende opgemerkt: *"Van bijna alle heuvels, daar gelegen, is het duidelijk zichtbaar, dat zij reeds aan een of andere bewerking onderworpen zijn geweest. Het schijnt echter, dat dit onderzoek niet volledig is geweest."* [-] *"Al spoedig ontdekte men houtskool, beenderen, enz., het duidelijk bewijs, dat er een geregelde lijkverbranding had plaatsgehad. Van de beenderen werd een tamelijk groote hoeveelheid verzameld. Ten laatste vond men ook de scherf van een urn."*

"Het onderzoek in een anderen heuvel leidde tot gunstiger resultaten. Spoedig reeds op tamelijk geringe diepte, werden brokstukken sterk geoxideerd ijzer gevonden. Het schijnt niet, dat de meening dat men slechts gewoon ijzererts gevonden had, waarheid bevat. Zijn het overblijfselen van wapenen, sieraden, enz.? Bijna onmiddellijk in de nabijheid van die brokstukken werd de scherf van een urn gevonden. Met de grootste voorzichtigheid werd het onderzoek voortgezet. Spoedig werd de rand van de urn zichtbaar. Zij stond of liever lag ter diepte van ongeveer twee voet beneden den kruin van den heuvel [-] Nog werd een andere heuvel aan een klein onderzoek onderworpen, maar bij het opnemen van den bovengrond twijfelde men al aanstonds aan eenigen gunstigen uitslag. Het scheen te blijken, dat die heuvel reeds in vroegeren tijd geheel doorzocht was."

In het totaal werden die dag dus zeker vier heuvels onderzocht. Voor zover na te gaan valt, zijn deze locaties helaas niet ingetekend. In hoeverre ze overeenkomen met degene die door Bos onderzocht zijn, blijft dus

ongewis. In de collectie van de OVF konden deze vondsten door ons nog niet geïdentificeerd worden.

In de omgeving zijn meer heuvels onderzocht. Zo is sprake van een groep heuvels recht tegenover het station, die op 19 juli 1880 onderzocht is, en een groep op een afstand van 15 minuten gaans daarvandaan. Beide groepen leken al eerder onderzocht te zijn, gezien de vermelding van diverse ingravingen. Er wordt hier desondanks een mantelhaak gevonden. Het gebied is daarna jaren ongemoeid gelaten, totdat in 1989 plannen ontwikkeld werden om er een militair oefenterrein van te maken. Enige alerte burgers wezen de gemeente echter op het historisch belang van dit deel van Soest, waarna medewerkers van de toenmalige ROB negen heuvels onderzochten. Opnieuw werd vastgesteld dat het hier om een grafheuvelcomplex ging en daarmee waren de militaire plannen van de baan. Een inspectie in 2011 liet ons zien dat een aantal heuvels sterk aangetast was door konijnengangen en door bomen waarvan de wortels bij het omwaaien soms de halve heuvel meegesleurd hebben. In 2013 is dit complex, om verder verval te voorkomen, door de gemeente Soest en de medewerkers van de Amersfoortse archeologische dienst van overvloedige aanplanting ontdaan en waar nodig gerestaureerd. Ze zijn nu mooi zichtbaar voor wandelaars in het gebied.

Soester Natuurbad

Ten zuiden van de plek waar vroeger het Soester natuurbad lag, is in 1934 een onderzoek uitgevoerd dat de krant haalde. Baron van Heerdt – die al hierboven vermeld is bij de Engenberg – had ditmaal een wichelroedeloper meegenomen, die “feilloos de begravingen aanwees”. Met het openen van het centrale graf werd gewacht tot de beroemde archeoloog Van Giffen aanwezig was. Deze concludeerde echter dat van de dode niets meer was terug te vinden. Zijn tekeningen en verslagen zijn nog niet achterhaald.

Soesterhoogt

Verder naar het zuidwesten ligt in en bij het landgoed De Paltz een aantal (mogelijke) grafheuvels. Eén ervan, 18 meter in diameter en ruim anderhalve meter hoog, is in 1990 via een proefsleuf onderzocht en vervolgens gerestaureerd. Hoewel geen vondsten gedaan zijn, was wel duidelijk te zien dat het om een grafheuvel ging. Het heuvellichaam was opgebouwd uit plaggen en bleek ook in later tijd opgehoogd te zijn. Meer dan een globale datering (Bronstijd-IJzertijd), valt niet te geven. Ten noorden hiervan ligt nog een mogelijke grafheuvel, die vermoedelijk met onjuiste coördinaten in Archis (het digitale archief van de RCE) is opgenomen. Bij de herwaardering van de Archeologische Monumentenkaart in 2005 werd op de in Archis vastgelegde ►

coördinaten geen heuvel waargenomen, maar ongeveer 30 meter ten westen hiervan ligt wel een 'verdachte' locatie, waar destijds door een boring is vastgesteld dat niet uit te sluiten viel dat de heuvel door mensen is opgeworpen. Een inspectie door ons ter plaatse in 2012 bevestigt het vermoeden dat hier een grafheuvel ligt. Een locatie ten noorden hiervan is in 2005 afgevoerd als grafheuvel. In het veld is hier ook geen verhoging zichtbaar.

Binnen dit gebied bevinden zich nog twee locaties, maar ook hiervan stoken de gegevens in Archis niet met de werkelijkheid. Ze zijn beide in de jaren tachtig van de vorige eeuw aan de ROB gemeld door de Soester amateur-archeoloog Hans Bijl. Als we de schets op het meldingsformulier van Bijl vergelijken met de locaties waarop de heuvels in Archis zijn ingevoerd, dan ziet men behoorlijke verschillen. Het is daarom ook niet vreemd dat in 2005 op de in Archis vermelde posities geen heuvels zijn aangetroffen. Bij een veldinspectie konden we op beide plekken, die door dhr. Bijl waren aangeven inderdaad een heuvelvorm waarnemen. Deze dienen nader onderzocht te worden om te bepalen of het hier om grafheuvels gaat. Bovendien zijn in deze omgeving nog meer locaties zichtbaar die op het eerste gezicht een grafheuvelachtig uiterlijk hebben. In de directe omgeving is aardewerk aangetroffen uit de Bronstijd. Ten noordwesten van bovengenoemde heuvels langs de spoorlijn tussen Soestduinen en Den Dolder, ligt een heuvel die zwaar beschadigd is door militaire voertuigen. Tijdens de laatste inspectie in 2005 heeft men deze geïnterpreteerd als een natuurlijke stuifheuvel.

De Vlasakkers

Ten noorden van de weg van Soesterberg naar Amersfoort ligt een gebied genaamd 'de Vlasakkers', met daarin resten van minimaal twaalf heuvels. Deze zijn voor de eerste keer in 1879 onderzocht door W.F.N. van Rootselaar en zijn Commissie, die ook in Leusden al "*urnen hadden gedolven*". Uiteraard was het werk goed voorbereid. Er werden gravers en dragers ingehuurd, proviand ingekocht en koetsen geleend. Met een prikstok werden de urnen opgespoord, uitgegraven – waaronder een uitzonderlijk groot exemplaar, door van Rootselaar, aangeduid als "*de koning van het pottendom*" – en naar het Raadhuis van Amersfoort gebracht. Van de heuvels en hun inhoud werden schetsen gemaakt. De urnen zijn soms door Van Rootselaar zelf gerestaureerd, maar tevens door Pleyte, die ze ook tekende. Tussen Van Rootselaar en Pleyte is herhaaldelijk schriftelijk contact over de nieuwste vondsten en Pleyte komt ook wel kijken bij de opgravingen. Aangezien het raadhuis zo langzamerhand ruimte te kort kwam om alle

vondsten op te slaan, werd besloten tot oprichting van het museum Flehite, hetgeen in 1880 plaatsvond. Op een schets die tijdens het onderzoek gemaakt is, worden twaalf heuvels onderscheiden, waarvan er uiteindelijk tien daadwerkelijk onderzocht lijken te zijn. In totaal zijn in de heuvels acht urnen gevonden, alle Midden Bronstijd B.

In 1923 is door W. Croockewit, die in 1879 ook al van de partij was, een nieuwe opgraving geregeld van één van de heuvels (nummer 7) die Van Rootselaar al had geopend. Deze bevatte in 1879 twee merkwaardige configuraties van keien, die als “monumenten” geïnterpreteerd werden. Het kleinste monument werd in dat jaar al verwijderd, maar daaronder werd geen vondst aangetroffen. Pleyte bezocht de opgraving op 24 november 1879 en deed wat kleinschalig onderzoek bij het grote monument en vond daar as en botmateriaal. Croockewit kreeg medewerking van H. Martin, assistent van de Groningse professor Van Giffen. Deze pakte het in 1923 grootschaliger aan. Via meerdere proefsleuven werd de opbouw van de heuvel nauwkeurig in kaart gebracht. In het heuvellichaam bevonden zich twee bijzettingen in urnen, daterend uit de Midden Bronstijd B. De centrale begraving bestond uit een boomstamgraf met botresten, afgedekt met plaggen en stenen. Deze stenen bleken het (grote) monument te zijn dat in 1879 was aangetroffen. Het graf bevatte geen dateerbare vondsten, maar dergelijke centrale boomstamgraven dateren over het algemeen uit het Neolithicum of de Vroege Bronstijd.

De groep heuvels wordt in 1932 nogmaals onderzocht, ditmaal door F.C. Bursch, assistent van de Leidse professor Holwerda. Bursch onderzoekt in totaal negen van de twaalf heuvels. In het archief van het RMO bevindt zich een situatietekening met de positie van de onderzochte heuvels. Voor minstens een deel daarvan denken we te kunnen aantonen dat deze exact overeenkomen met de in 1879 onderzochte groep. Het is in ieder geval zeker dat het hier dezelfde groep betreft. Hieronder wordt de nummering van Bursch in Romeinse cijfers aangehouden.

Heuvel I bevatte een centraal graf met crematieresten, omgeven door een kringgreppel. Het heuvellichaam bestond uit plaggen, zand en keien.

Heuvel II bleek opgebouwd uit plaggen en bevatte de resten van minstens vijf bijzettingen, deels in urnen. Ook werd een palenkrans aangetroffen.

Heuvel III bleek de oudste vondsten op te leveren: in een centraal graf werden twee goed bewaard gebleven Neolithische bekers gevonden, die dateren uit de Enkelgrafperiode. Bij de vier hoeken van het graf zijn paalsporen aangetroffen, mogelijk van een dodenhuisje. De heuvel bestond uit plaggen en hoog in de heuvel zijn scherven en botresten gevonden van latere bijzettingen uit de Bronstijd.

Heuvel IV bevatte een centraal graf, met daarin een Midden Bronstijd B urn met crematieresten. Het heuvellichaam bestond uit plaggen en bevatte verder geen bijzettingen.

Heuvel VI bevatte eveneens een centraal graf, dat door Bursch geïnterpreteerd is als een verkoalde boomkist. Botresten en dateerbare vondsten zijn niet aangetroffen. Het heuvellichaam bestond uit zand en plaggen.

Heuvel VII was bij aanvang van het onderzoek al sterk verstoord en daarom maar gedeeltelijk onderzocht. Bursch trof houtskool aan, dat hij interpreteerde als resten van verkoalde balken. Er zijn geen dateerbare vondsten en/of resten van begravingen aangetroffen.

Heuvel VIII bevatte in het centrum een beenderplek met houtskool. Het heuvellichaam bestond uit zand. Er zijn geen sporen van bijzettingen aangetroffen.

Heuvel IX bevatte een centraal graf met een crematie, afgedekt door een heuvel opgebouwd uit plaggen. Bijzettingen werden door Bursch niet aangetroffen, wel een niet nader beschreven scherf. Bursch beschrijft bij diverse heuvels ingravingen in het heuvellichaam. Naar alle waarschijnlijkheid zijn dit sporen van het onderzoek van de OVF en deels de locaties waar de urnen met bijzettingen zijn aangetroffen. Deze dateren alle uit de Midden Bronstijd B. Op basis van de onderzoeken van Bursch, Martin en de OVF, kunnen we stellen dat bij deze grafheuvelgroep de oudste bijzettingen dateren uit de periode van de Enkelgrafcultuur en de jongste uit de tweede helft van de Midden Bronstijd. In de jaren '80 van de vorige eeuw zijn diverse locaties op de Vlasakkers door de AWN

en Historische Vereniging Soest geïnspecteerd en hierbij zijn nieuwe mogelijke grafheuvels aan het licht gekomen, ook ten zuiden van de Utrechtseweg.

Het bos van Groen van Waarder

Op 11 mei 1880 is door van Rootselaar c.s. een onderzoek uitgevoerd bij vier vermeende grafheuvels in het bos van Groen van Waarder, dat vermoedelijk ten zuiden van de weg naar Utrecht lag, op een half uur gaans van de stad (volgens een verslag in het notulenboek van Museum Flehite). Er werd hier

weliswaar niets aangetroffen, maar het onderzoek werd bemoeilijkt door dichte begroeiing. De precieze ligging van dit bos is voor ons nog onbekend, maar door archiefonderzoek hopen we hierover toch meer duidelijkheid te krijgen.

Tot slot

Dit overzicht laat zien dat Soest rijk is aan prehistorische grafheuvels. Om hoeveel heuvels het gaat valt niet goed te bepalen; van een aantal heuvels is het (nog) onduidelijk of het echt grafheuvels zijn. Bovendien zal het oorspronkelijke aantal nog veel groter geweest zijn; we mogen aannemen dat na de prehistorie vele grafheuvels (gedeeltelijk) verdwenen zijn door zaken als erosie, ontginningen en graaf- en bouwwerkzaamheden. Dat neemt niet weg dat ook van deze ogenschijnlijk verdwenen heuvels ondergronds nog resten aanwezig kunnen zijn. En het zijn niet alleen de heuvels zelf die van groot archeologisch belang zijn; recent archeologisch onderzoek elders in Nederland heeft aangetoond dat de prehistorische mens vaak dichtbij de grafheuvels heeft gewoond. Tot op heden heeft er nog geen archeologisch onderzoek in de directe omgeving van de Soester grafheuvels plaatsgevonden, maar we kunnen dus wel stellen dat de archeologische verwachting rondom de bekende grafheuvels hoog is. We hebben namelijk ook nog een raadsel op te lossen; we kennen dan wel grafmonumenten uit de Late Steentijd en de Bronstijd, maar hebben nog niet of nauwelijks bewoning uit de deze periodes in Soest en omgeving aangetroffen. Waar woonden deze mensen? Misschien inderdaad wel vlakbij de grafheuvels, waar tot nu toe dus nog nauwelijks archeologisch onderzoek is gedaan. Voldoende reden om bij toekomstige ontwikkelingen in de omgeving van grafheuvels de archeologische oren en ogen open te houden.

Foto's op Blz. 8, 11 en 13 zijn afkomstig van het CAR.

De eerste schooldag van Kees van Bergenhenegouwen

DIT IS DE DAG VAN JE LEVEN — MAAR JE WEEET HET NIET — DAGEN LANG ER AL NAAR UITGEKEKEN — TOCH WEL ANGSTIG OOK — EN IEDEREEN DOET OF HET HEEL IETS ERGS IS — EN DE JUFFROUW TREKT JE AAN JE OREN. BRAM VAN JAAN PLAGEN OOK — TOCH VINDEN ZE ALLES HEEL GEWOON — JE GAAT NAAR SCHOOL — GEWOON — 1-APRIL 1910

Dit is de dag van je leven. Maar je weet het niet, dagen lang er al naar uitgekeken, toch wel angstig ook, en iedereen doet of het heel iets ergs is. En de juffrouw trekt je aan je oren. Bram en Jan plagen ook. Tocht vinden ze alles heel gewoon. Je gaat naar school. Gewoon. 1 april 1910

gedaan van zijn jeugdherinneringen aan de eerste schooljaren in Soesterberg. Een ordner vol beschrijvingen met eigen tekeningen. Hieruit een beknopt verslag van de eerste schooldag van de toen zesjarige Kees, ruim een eeuw geleden.

Door Jan de Mos

Wat was Padua in Den Dolder?

Pater Weijers uit Utrecht was een sociaal voelend iemand. Hij richtte in 1899 een stichting op om werkloze en dronkzuchtige Utrechtenaren weer op het rechte spoor te helpen. Vergelijkbaar met de veenkolonies zoals Veenhuizen voor de andere grote steden. De stichting Padua van pater Weijers was een land en bouwonderneming waarvan de bewoners: “des morgens naar hun werk begeven en des avonds weer thuis komen in een frissche woning met een flink stukje grond erbij en zulks voor geen hogeren prijs dan thans voor menig krot in een van lucht en licht verstoken slop moet worden betaald”. Er werd een boerderij gesticht ten zuiden van de spoorlijn nabij de halteplaats, waarnaar later de Paduaweg is vernoemd, een woning deed dienst als sanatorium. De tuinbouwgrond bevond zich op het terrein waar nu het industrieterrein Fornhese is, de voormalige Eng. Het project van pater Weijers

De lange wandeling van Den Dolder naar het schooltje in Soesterberg in 1910

De familie van Bergenhenegouwen huurde per 1 januari 1909 de boerderij van de voormalige stichting Padua in Den Dolder en begon daar een kwekerij. De kinderen van het rooms katholieke gezin gingen naar de kerk en lagere school in Soesterberg. Zoon Kees heeft in deel 15 van zijn memoires gedetailleerd verslag

was weinig succesvol en werd na bijna tien jaar geliquideerd. De familie Van Bergenhenegouwen huurde daarna de boerderij met bijbehorende bouwgrond.

Waar kwam de familie Van Bergenhenegouwen vandaan?

Zoals de uit de naam valt af te leiden is de familie oorspronkelijk afkomstig uit Bergen (Mons) in de provincie Henegouwen in België en was al generaties lang werkzaam als tuinder in Loosduinen in het Westland. Na het overlijden van zijn vader Arnoldus (Arent) in 1907 werd het bedrijf overgenomen en was er voor de zoon Cornelis Wilhelmus (Kees 1853-1929) geen toekomst meer in het bedrijf. In de zomer van 1908 ging hij (55 jaar oud) met de trein en fiets op verkenningstocht, op zoek naar een plek voor een nieuwe toekomst. De oude fiets met een ijzeren voorwiel en een kleiner houten achterwiel was voor een tientje gekocht. Hij kwam onder andere terecht op Texel, uitstekend geschikt voor schapen maar niet voor een kwekerij. Ruurlo en Rijsel vielen ook af, iedereen had daar zijn eigen groentetuintje waardoor er voor een kweker niets viel te verdienen. Een boomkweker uit Pijnacker maakte hem attent op het project van pater Weijers dat toen al op zijn einde liep. Na daar eerst al een paar weken in 1908 op het land gewerkt te hebben, besloot hij de stap te wagen en het zelfstandig te gaan voorzetten. Met het hele gezin, bestaande vader Kees, moeder Magdalena Adriana van Marrewijk (Mas 1861-1928) en hun zes kinderen: Arnoldus (Arent 1895), Cornelia Apolina (1896 Kee), Simon Cornelis (1897 Siem), Abraham Johannes (1899 Bram), (Johannes Marie was al overleden 1900), Johannes Jozeph (1902 Jan) en de **jongste zoon Cornelis Theodorus (1904 Kees), schrijver van het dagboek**, gingen ze met de trein van Loosduinen naar Den Dolder. Bij de halte (*oude*) Dolderscheweg stapten ze uit en gingen te voet verder, op zoek naar Padua. Lopend in de mist waren ze bijna verdwaald. Een vriendelijke man wees ze de weg en vroeg belangstellend wat ze kwamen doen. Hij adviseerde dat ze beter bezembinder konden worden op de arme gronden, daar viel tenminste nog iets mee te verdienen.

*De hele familie op het land
Achterste rij van links naar rechts: Vader Kees
(1853), Moeder Mas (1861), Bram (1899), Arent
(1895), Kee (1896) en Siem (1897).
Voorste rij: Kees (1904, hond Siep en Jan (1902)*

uit en gingen te voet verder, op zoek naar Padua. Lopend in de mist waren ze bijna verdwaald. Een vriendelijke man wees ze de weg en vroeg belangstellend wat ze kwamen doen. Hij adviseerde dat ze beter bezembinder konden worden op de arme gronden, daar viel tenminste nog iets mee te verdienen. ►

De conditie van de kwekerijen die pater Weijers had achtergelaten was niet al te best. De grond was inderdaad niet erg vruchtbaar en droog. Met veel geploeter van alle gezinsleden bouwden ze in de eerste jaren een karig bestaan op. De schamele opbrengst werd per gehuurde handkar vervoerd naar de veiling in Utrecht. In het begin waren dat kalebassen, pompoenen, meloenen, bonen en aardbeien. Later werd overgeschakeld op bloemen en vooral vaste planten, fruitbomen en heesters. Onder leiding van de volgende generatie verhuisde de kwekerij in 1938 naar Huis ter Heide, tussen de Ericaweg en de Zandbergenlaan. Zij konden dat deel van het voormalig landgoed Heybergen huren van baron Louis Dignis van der Goes tot Dirxland, directeur van NV Schaerweyder Bosschen, woonachtig in de naastgelegen villa Sonnevank. De grond was daar van veel betere kwaliteit en dat bood meer perspectief. In 1932 was er op de hoek al De Taverne gebouwd, in 1987 vervangen door de eerste Mc Drive van Nederland. Daarachter is nog steeds de kwekerij gevestigd.

1 April 1910. De eerste tocht naar school. De zandlaan langs Bart Donselaar zijn we door. En nu de hei over. Een lang recht wagenspoor — de hei kaalgehakt — men zegt er komt een vliegekamp. Als we bij ginds bos zijn kan je de school zien staan, maar wat is dat nog ver!!! En nog verder is de Stompert. Zo ver hoeven we niet.

Hoe zag Soesterberg er uit rond 1910?

Kees van Bergenhenegouwen blikt in zijn memoires terug, hoe Soesterberg er uitzag rond 1910, hij was toen 6 jaar.

“In die dagen bestond Den Berg uit een eindeloos lange straatweg van Utrecht naar Amersfoort. Halfweg ergens achter de Soesterberg van Soest uit gerekend (*t' Hoogt*), lag een gehucht met een huis of wat en wat zijwegen, praktisch allemaal zandwegen. De inwoners bestonden uit zandboeren met weinig vee. Een ander deel van de bevolking van Den Berg, zoals het dorp toen nog steeds werd genoemd, was bezembinder, tuinknecht of arbeider op een buitenplaats, werkzaam bij de waterleiding of neringdoende. De grootste buitenplaats was Sterrenberg van de familie Steenberghe (*Bosch van Drakestein*). Dan was er nog Egghermonde van Tetrode en De Oude Tempel van jonkheer Van Holthe tot Echten. Behalve de keuterboeren waren er enkele grotere boerderijen, zoals Piet van Maaren van de Moerbessenberg en Willem Zieltjes van Klein Moerbessenberg. Aan de noordzijde de boerderij van Tammer en de boerderij Ouders Vrucht van Stalenhoef. Dan had men de cafés. Het grootste was Huis ten Halve, daar woonde Putman. Hij was ook hotelier. Bij onze aankomst hebben we er een paar nachten geslapen. Verder de kroeg van Jan Lodder (*De Reizende Koopman*, later *café het Centrum van Bertus de Bruijn*). Café De Zwaan op de hoek was een nog betrekkelijk nieuw gebouwde uitspanning van Johannes van Lint. Achter de Soesterweg, waar deze een bocht maakt naar 't Hoogt, was een kroeg van Evert Wijman. In de Schoolweg had je Klabbers wonen, de bode op Utrecht, die ook een gedeelte als “verversingssalon” had ingericht. En helemaal achter de Tammersteeg (*Postweg, nu Generaal Winkelmanlaan*) had je een huis waar de familie Smorenborg huisde. Daar kon men ook een fles bier kopen (*Theeschenkerij De Hoek*).

Jachtopziener Nijeboer

Toen ik naar school ging waren er twee kruideniers. Kasteleijn op de hoek van de Schoolsteeg en Has Mensink. Bode Klabbers had ook een kruidenierszaak geopend. Er was één huisschilder, H. v.d. Kamp op de hoek van de Schoolsteeg. Er was één schoenmaker, dat was Smienk die juist voor Has Mensink woonde. Er was één smid, Van Dort geheten, dat was tussen Putman en Smienk in. Aan de oostelijke kant van de Tammersteeg woonde Janus van de Vlist, een van de twee fietsenmakers. De andere was Sjors van de Berg, die woonde een huis of wat voorbij de Soesterstraat. De fietsen kwamen juist in opgang, het waren dan ook maar nevenberoepen. ►

Er was één timmerman, metselaar, pompenboorder, dat was Dame. Achter De Zwaan stond nog een klein huis waar Van Es woonde, die handelde in vis, mogelijk ook alleen als bijverdienste. Voeg bij deze middenstanders nog bakker Manschot, dan heb je het wel zo wat. Een dokter was er niet, een slager was er niet, een drogist was er niet, en nog wel meer niet. Wel was er een pastoor, een schoolmeester, het postkantoor en de Rijksjachttopziener Jacob Nijeboer, die in de Schoolsteeg woonde. Voor de rest woonden er alleen nog maar “arrebeiers”, die allemaal over een vrij groot stuk grond beschikten en daar hun aardappelen en groenten verbouwden en wat kleinvee hielden. Denk bij dit alles aan een grote stilte. Alleen het geratel van tijd tot tijd ener boerenwagen over de straat. Plaats dat alles tussen struikgewas, eiken wallen, beuken- en dennenbossen. Probeer hier een visioen voor ogen te toveren, en je hebt Soesterberg, van rond 1910”. Tot zover de sfeertekening van de jonge Kees van Bergenhenegouwen.

De eerste dag naar school 1 april 1910

Er stond een school aan de Dolderscheweg, maar die was te christelijk. Hoewel naast de deur, zij woonden op nummer 134, werd die niet geschikt bevonden voor het roomse gezin. Een roomse school was er in die tijd nog nauwelijks. De openbare school in het overwegend roomse Soesterberg voldeed kennelijk wel aan de verwachting. Vermoedelijk omdat ze ook al naar de RK kerk in Soesterberg gingen. Meester Woudenberg in Soesterberg weigerde aanvankelijk de leerlingen uit de gemeente Zeist op te nemen. Maar na veel geharrewar en gepraat werden de kinderen toch toegelaten. Van de zes kinderen werkten er al drie: Arent (15 jaar), Siem (13 jaar) werkten al mee in de tuin, dochter Kee (14) hielp mee in het huishouden. Bram (11 jaar) en Jan (8 jaar) gingen al naar school. Op 1 april 1910 is het dan zover. De bijna zesjarige Kees mag dan voor het eerst ook naar school, samen met zijn broers Bram en Jan.

Om zes uur in de morgen is Kees al wakker, Arent en Siem zijn al op, die moeten werken, de anderen slapen nog. Arent is zich aan het aankleden. Eerst de blauwe “sjeeviot keper” onderbroek, dat was *de* onderbroek van de werkende stand. Eigengemaakt, dik en warm en konden in de winter best twee weken mee eer ze uitgewassen werden. (*In de winter droogde het wasgoed slecht, en men hield liever een broek van twee weken aan, dan een schone klamme koude broek*). Dan de zwarte kousen (*andere kleuren waren er niet*) grof gebreid van driedraads sajiet, vastgebonden met bandjes. Dan de borstrok en de bovenkleding. Kees zit juichend in zijn bed: “hoei, hoei, hoei, fijn naar school! Wacht maar, zegt Arent, als je morgen een pak op je duvel krijgt van de juffrouw, dan hoei, hoei, je niet meer. En als je niet stil zit slaat de juffrouw je met een liniaal op je fikke, en als je praat wordt je in de hoek gezet”, zo zitten de jongens hem te pesten. Moeder was brood aan het inpakken, zelf waren ze

Openbare Lagere school Soesterberg 1920

nog aan het eten, “niet schaften maar schoften zeiden we in het Westland”. De boterhammen werden ingepakt in een oude krant en een zakje, ze moest dus “nog effe de stikke inpakke”. Dan de wit geschuurde klompen aan, de jassen aan en met z’n drieën op weg naar de school in Soesterberg, uitgezwaaid door moeder en voor de speciale gelegenheid ook vader. Dit is de dag van je leven, voor het eerst naar school, waar je lang naar hebt uitgekeken, toch wel een beetje angstig, ook door het gepest. Dan begint de lange wandeling van een uur. Dwars door het Bosch van Spanje over de Pronksparrenlaan (*pronkspar is kerstboom*). Dan over een hek klimmen naar de Oude Amersfoortsche Zandweg (*het deel van de Paltzerweg in de gemeente Zeist*) door het bos van Marwijck Kooy (*Boschwijk*). Dat was niet meer dan een kapotgereden wagenspoor. De jongens liepen achter elkaar over een smal paadje – een greppel - aan de zijkant, dat nog redelijk begaanbaar was. Hier passeerden zij het boswachtershuisje van Bart Donselaar, waar in het najaar door de hoge heren jachtpartijen werden georganiseerd. Dan begint de kale heide met een lang recht wagenspoor, met in de verte De Stompert, maar zover hoeven ze niet. De heide is kaal gehakt, men zegt dat er een vliegekamp komt. Ze lopen over een paardenrenbaan en langs het bosbessenbos. Als ze eenmaal de hei over zijn kijken ze rechts de Schoolsteeg in, maar wat is de school nog ver. ►

Kijk, zij bram, daar is de school. Daar waar ze allemaal lopen te spelen. Meteen doen wij ook mee. En over een poosje is het speelkwartier, dan zijn ze er allemaal, en de juffrouw is er ook bij. Je zal eens zien wat een lol je kan hebben. En als er een, een klap op je bakkes geeft timmerje naar terug...

Ze passeren als eerste het huis van mijnheer Scheffer, chef van Peek en Kloppenburg uit Utrecht. *(Dit huis aan de Schoolweg 24 is in 1940 op last van de Duitsers afgebroken voor de uitbreiding van het vliegveld en verhuisden de bewoners naar villa Heidewijck aan de Banningstraat).*

Het volgende huis aan de Schoolweg wordt bewoond door "Ouwe Willem", een kort oud kromgewerkt mannetje, en zijn vrouw "Dikke Janniggie". Vriendelijke mensen die ze steevast begroetten met "Ha!, die Hinnegauwertjes". Daarnaast woonde Klaas Sukkel, een oude man die in zijn jonge jaren koeiendrijver was geweest. Hij bracht ze zelfs lopend over de Veluwe naar de koeienmarkt in Apeldoorn. Nu verdiende hij een centje bij als plukker en verkoper van bosbessen. Ze passeerden de Schooldwarsweg, waar de kinderen van Klarenbeek zich bij hen aansloten naar school (die zijn na school zo weer thuis!). Dan langs de huisjes van de rijkspolitie Smit en George van Helsdingen en het oude huis van de twee oude vrijgezelle zussen Klabbers. Anna stond bekend als "Blinde Antje" die tastend met haar stok door het dorp haar weg zocht, de andere zus was Mietje. De buurman van de zusters is jachtopziener Nijeboer, een indrukwekkende en gerespecteerde verschijning in het dorp, in dienst

van het koningshuis. Voor Nijeboer hadden alle jongens ontzag, een man om voor uit te kijken, de schrik van de stropers. Dan nog langs de familie Aalten, maar daar hadden ze verder geen contact mee, dat waren “griffermeerden”.

Van de Schoolsteeg was een lange strook omgeploegd en werd gebruikt als bouwland. Er bleef slechts een smalle greppel over langs de eiken wal. Verder wandelend door die greppel langs het nieuwe huis van bode Klabbers. Hij rijdt met paard en wagen drie keer per week naar Utrecht heen en weer, maar doet onderweg ook de Dolderscheweg en Bosch en Duin aan. Een van hun jongens gaat ook voor het eerst naar school. “We zijn er nog niet, maar de witte school komt steeds dichterbij, toch wel griezelig”. We zijn nu aan het einde van de Schoolsteeg, op de hoek van de grote weg, daar staat het huis van de schilder Van de Kamp. Ook over de grote weg kwamen nu steeds meer kinderen aanhollen. Een hele hoop jongens was aan het spelen en kijken naar de “nieuwen”.

“Kijk zei Bram, daar aan de overkant staat de school, daar waar ze allemaal lopen te spelen. En over een poosje is het weer speelkwartier, dan zijn ze er allemaal. Je zal eens zien wat een lol je kan hebben. En als er een ‘n klap op je bakkes geeft, timmer je maar terug”. Ze steken de grote straat over naar de Verlengde Schoolsteeg waar op de hoek de school staat. Vol verwachting de school in, wat een lange gang met allemaal kapstokjes. De jassen moesten uit, de klompen mochten we aanhouden. Het was een rumoerige morgen met al die nieuwelingen, de anderen voelden zich die dag ineens een jaar groter. We kregen allemaal een eigen plaats, en gingen nu alles leren, we moesten “mooi zitten”. We kregen een lei en griffel en oefenden eerst met het zetten van schuine streepjes. Naast de school en het speelplein staat een grote beuk. In het middaguur was dat het verzamelpunt, dan moest het stikkezakje worden leeggemaakt. Ieder had zijn eigen portie, in een stikkezakje dat met een bandje om de hals werd gedragen. “Voor mij altijd twee bruin en een blank, wij Westlanders zeiden geen wit”. De eerste dag vloog om. Bij thuiskomst vragen van moeder: “heb je een boel geleerd, was het leuk op school, wat zei de juffrouw wel dat je zo’n end hebt gelopen, ben je erg moei, heb je honger? Ik heb rijst met krenten voor jullie gekookt”. Na de rijst met krenten holde Kees de tuin in om zijn vader alles te vertellen wat hij die dag beleefd had.

Bronnen:

Deel 15 der Memoires van C. Th. (Kees) van Bergen Henegouwen, hoofdzakelijk jeugdherinneringen der schooljaren in en rond Soesterberg;

Dolderse Kroniek, 14e jaargang nr. 1 – januari 2011, Historische Vereniging Den Dolder, 40.000 Phloxen, en daar de zon op! Je ogen doen er pijn van! Dick van Lier en Frits Stuurman;

Soesterberg van toen tot nu, Dik Top & Wim Top, de “gewone” Soesterbergers;

De geschiedenis van Soesterberg en directe omgeving tot de 20e eeuw, Jan de Mos.

Van Soester burgemeesters verhaald

Door Hans Kruiswijk

De boeiende tentoonstelling "200 jaar Koninkrijk" in Museum Oud Soest was voor de Werkgroep Klitsavond van de Historische Vereniging aanleiding een spel te bedenken met als onderwerp 200 jaar burgemeesters van Soest. Van zo'n 16 burgemeesters die Soest dienden, werd van elk een beknopte omschrijving gemaakt. Op de Klitsavond begin januari jl. werd van de aanwezigen gevraagd de omschrijvingen te koppelen aan naam en foto van de burgemeesters. Dat viel nog niet mee, zo bleek. In dit artikel kom ik nog eens terug op de boeiende geschiedenis, feiten, verhalen en anekdotes van een aantal eerste burgers van ons dorp. Daarbij is, net als bij de voorbereiding van de Klitsavond, dankbaar gebruik gemaakt van de publicatie *Door de KROON 'GEKETENDEN'*, uitgave van de HVS uit januari 2000. De auteur, onderzoeker en samensteller van dit boeiende boekwerkje, Wim de Kam, gaf toestemming om ons nog eens te verdiepen in zijn geschrift, onze dank daarvoor!

Als je het geheel overziet, dan valt een aantal zaken op. Er blijkt een groot verschil in diensttijd. De top drie van langstzittende burgervaders ziet er zo uit:

G. van Steijn van Hensbroek. Hij diende Soest van 1813 tot 1849, een periode van 36 jaar (!). Hoewel hij zich pas in 1825 officieel burgemeester mocht noemen, was hij al aan het eind van de Franse periode 'maire' van 'la commune de Zoest'. Het verzet tegen de Fransen en de dagelijkse problemen waarmee de bevolking werd geconfronteerd maakten het hem niet gemakkelijk.

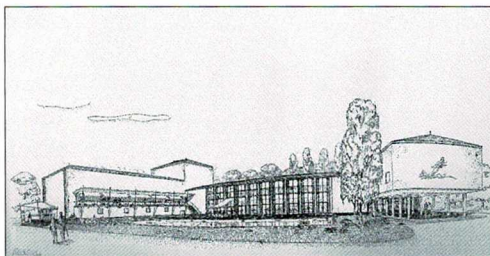
C.J.W. Loten van Doelen Grothe. De uit het Duitse Westfalen afkomstige familie Grothe zat het besturen in het bloed. Constant was van 1881 tot 1914 eerste burger van Soest. Met 33 jaar staat hij scherp op nummer 2. Op zijn 29e werd hij als ongehuwde jongeman in het ambt gesteld. Een jonkie dus. Zijn oog viel al gauw op zijn buurmeisje, Jonkvrouwe Renéé Henriëtte van Weede met wie hij in 1887 trouwde. Het paar mocht drie maanden op huwelijksreis (!) en werd bij terugkeer hartelijk verwelkomd door 'het volk van Soest'.

Bij zijn afscheid keek hij 'met voldoening op het gedane werk neer, want we bezitten nu een prachtig wegnnet en een elektrische verlichting tot in bijna alle uithoeken der gemeente'. Waarvan acte.

Mr. S. P. baron Bentinck, hij diende Soest 26 jaar, van 1946 tot 1972. De Brabander Bentinck kreeg een stevige klus om na de oorlog de wederopbouw mede gestalte te geven. Met veel verve pakte hij zijn zware taak op. De baron wilde in Soest een groot cultureel centrum oprichten ter nagedachtenis aan de in de oorlog gevallen. Hij nam contact op met de bekende architect Dudok, die een ontwerp maakte. Het werd in 1948 gepresenteerd op het landgoed Braamhage. Helaas

was de opdracht aan Dudok verstrekt zonder dat de gemeenteraad daarin was gekend. Ook de koppeling van zo'n gebouw met een eerbetoon aan de gevallen vond men ongepast. De voorkeur werd gegeven aan een 'gewoon' monument. Helaas werd, ondanks de inzet van de burgemeester, de realisatie van een cultureel centrum in 1954 definitief losgelaten. Succesvol werkte hij, samen met de wethouders De Haan en Zadelhoff, aan de ruimtelijke ontwikkeling van ons dorp. Hij initieerde de sportuitwisseling met het Duitse Soest en voor de restauratie van de Kerkebuurt heeft hij zich in sterke mate ingezet. Bij zijn afscheid in 1972 werd als afscheidscadeau een fonds in het leven geroepen ter bevordering van de gehandicaptensport.

Opmerkelijke feiten

Drie van de Soester burgemeesters waren voor hun aanstelling eerste burger van **Abcoude**. Dat dorp in de Vechtstreek was kennelijk een goede springplank naar Soest. De Abcoudenaren die hier neerstreken waren P.P. de Beaufort, A.L. des Tombe en baron Bentinck.

Sommige burgemeesters bleken nogal gevoelig voor een wat **gewichtige naam**. Zij plakten aan hun eigen naam een 'verlengstuk'. Zo voegde Piet Pels na het overlijden van zijn echtgenote Elisabeth Gallenkamp, Gallenkamp aan zijn naam toe. Bovendien moest Piet Pieter genoemd worden. Ook Constant Jacob Grothe was daarvoor gevoelig. In 1877 voegde hij de familienaam van zijn overleden moeder toe: Loten van Doelen. Dus werd het Loten van Doelen Grothe. En dat er nog al eens **gelobbyd** werd om een bepaalde kandidaat naar voren te schuiven blijkt uit zogenaamde '**amicebriefjes**' waarbij het Koninklijk Huis een vinger in de pap had. Het was niet altijd vanzelfsprekend dat nummer 1 op de voordracht benoemd werd.

Burgemeesters van Soest: twee eeuwen vol afwisseling!

De eerste inwoners van Soest zijn wat eerder gearriveerd dan ooit gedacht

Door de archeologische dienst van Amersfoort is onderzoek gedaan naar de bodem van de toekomstige bouwlocatie aan de Staringlaan. Bij de presentatie van de gevonden gegevens was naast andere media ook de Historische Vereniging present. De foto's bij dit artikel zijn afkomstig van het Centrum voor Archeologie of de auteur. Er is onderzoek gedaan in het Gemeente Archief Soest met dank aan de archief assistent Joop Akker.

Door Ton Hartman

Onderlaats zijn er sporen gevonden van de eerste inwoners van Soest, niet hun stoffelijke resten maar artefacten van hun aanwezigheid. Aan de hand van hun gereedschap dateren de deskundigen dat de gevonden microlithen (werktuigjes) afkomstig zijn uit het Mesolithicum, in begrijpelijke taal Midden Steentijd. Deze Midden Steentijd strekte zich uit van 8800 tot 4900 voor Christus, recent is op de Maasvlakte bij Rotterdam een stukje schedel van een mens uit deze tijd gevonden. Misschien is deze nomade ook wel in Soest geweest. Voor onze beeldvorming is het wel van belang te weten dat de zeespiegel ongeveer 20 meter lager lag dan nu, de Noordzee was nog niet gevormd. De mensen van toen leidden nog een rondzwervend bestaan, het waren nog geen boeren maar meer jagers en verzamelaars. In een vuurkuil zijn wat kleine vuurstenen werktuigjes gevonden zoals een pijlpunt, steker, weerhaakje, schrabber, boortje en een kling. De in Soest gevonden voorwerpen zullen te zijner tijd in het Museum Oud Soest tentoongesteld worden.

Hoe is deze voor Soest unieke historische vondst zo ongeschonden bewaard gebleven? Het gebied aan de Staringlaan ligt op de rand van de vijf meter hoogtelijn NAP, enerzijds in de luwte van de Eng, anderzijds aan de rand van de nattere Eemvallei. Aan de noordkant van het onderzoeksgebied is zelfs wat veen gevonden, helaas is nog niet bekend welk soort veen dit betreft. Zou dit weer een aanvullend puzzelstukje zijn in de oeverloze discussie of *'Amersfoort aan zee lag'*?

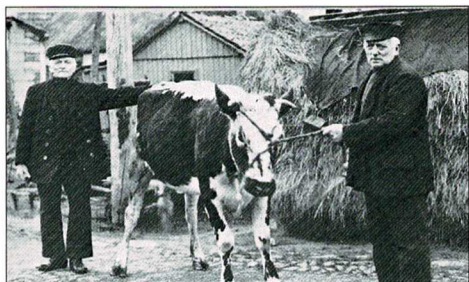

Minder bijzonder is de vondst van wat karrensporen in de ondergrond. Volgens de deskundigen is het geen intensief gebruik geweest en zeker geen verbindingsweg. Zouden de voorouders van de familie Van den Dijssel de kar gemaakt hebben? De karrensporen liggen nu meer dan een halve meter onder het maaiveld, dus is de dekzandlaag naderhand erop gekomen. Het fenomeen zandverstuiving mag bekend zijn, maar dat in pakweg een paar honderd jaar zoveel zand door de wind verplaatst wordt, verklaart ook het verdwijnen van het buurtschap Hees.

De Nieuwe Tijd

Vanaf 1500 wordt het de Nieuwe Tijd genoemd, maar voor dit gebiedje hebben we de eerste bronnen pas in de negentiende eeuw gevonden. Op den 1^e van de wintermaand (december) van 1810 heeft de landmeter J. Glimmerveen het perceel opgemeten, Arent Tesselhoff heeft het opgeschreven, geassisteerd door de gerechtsbode Johannis Staal. Het bedoelde perceel was driehoekig van vorm en liep met de langste zijde evenwijdig aan de latere Birkstraat. Toen was het perceel groot 5 morgen en 128 roede (ca. 4,47 ha.), het behoorde toe aan Hendrik Jansz van Nummerdool of Nummerdool, waarschijnlijk wordt bedoeld de Amersfoorter Hendrik Jansz van Nimmerdor (overleden 1822). Bij de invoering van het kadaster in 1832 staat het op naam van de rentenier Anthonij Veldhuizen, en het *'bosch'* is dan 2,21.90 hectare groot. Uit de kadastrale leggers blijkt dat Hendrik Bosch de erfpachter is. Later wordt de weduwe Maria Voorburg als vruchtgebruikster genoemd, merkwaardig want haar man Toon Veldhuizen (waarschijnlijk een oomzegger van de eerder genoemde) was nog niet overleden.

De volgende eigenaar was landbouwer Teunis de Kruiff uit Baarn, bij elke verkoop werd er weer een stukje afgesplitst waar vermoedelijk weer een huis werd gebouwd. Ook Johannes Fortuin, hovenier uit Stoutenburg, wordt als eigenaar genoemd. De laatste naam die we tegenkomen in de *'oude'* kadaster ►

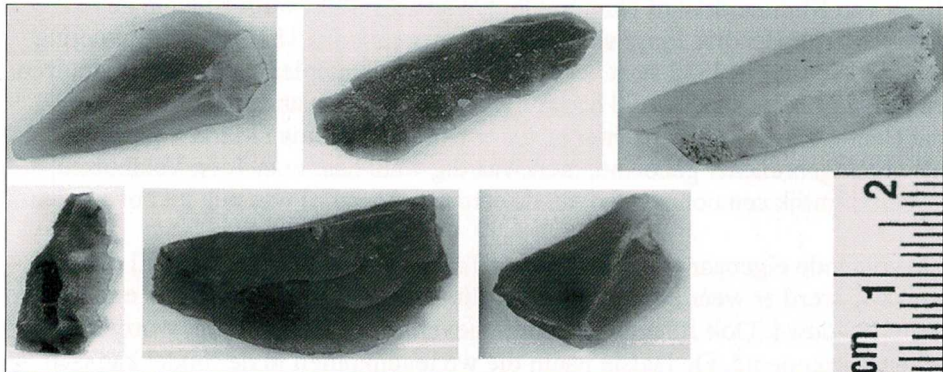
Links Aart van Doorn (1858-1930) Rechts Piet van Doorn (1858- 1945)

boeken is Aart van Doorn (1858-1939). In het inmiddels historische boekwerkje "Kent u ze nog, de Soestenaren" wordt hij bij zijn foto genoemd als bekende Soester, samen met zijn tweelingbroer Piet. De jongens zijn geboren 'op Hees onder Koudhoorn'. Rond 1886 is er een boerderijtje gesticht ter plekke van de huidige Bilderdijklaan waar Aart in 1890 met zijn bruid neerstreek.

Zijn beroep was aanvankelijk arbeider maar werd gewijzigd in koopman. Op de foto is te zien wat zijn handelswaar was: koeien. Mogelijk ging het soms wat minder met de handel en heeft Aart de bewuste grond aan de gemeente verkocht, daar is nog geen akte van gevonden.

Voor de laatste periode is de heer Aart van Doorn onze informant, geboren en getogen aan de Van Lenneplaan liep hij geregeld naar het boerderijtje van zijn grootouders. Dit boerderijtje stond ter hoogte van de huidige Bilderdijklaan en had de uitweg op de Henriëtte Blaekweg. Hij herinnert zich dat het toen (voor de oorlog) nog een braakliggend stukje ruigte was waar hij weleens speelde. Tussen dat terrein en het land van zijn grootvader lag een sloot, bij het slootje springen verwondde hij zijn knie waar hij 75 jaar later nog een zichtbaar litteken aan overgehouden heeft. Daarna is het een voetbalveldje geweest, eerst van een clubje genaamd "De Ploeg". Later van de Voetbal Vereniging Zonnegloren (VVZ), dat zal omstreeks 1949 geweest zijn.

Dat het laatste gebruik korfbalveld geweest is, sluit mooi aan bij het eerste gebruik, de mensen zullen hen schamele bezittingen wel in een korf bewaard hebben.

Medewerking gevraagd

Regelmatig komen er bij de Historische Vereniging uiteenlopende vragen binnen die niet zonder de hulp van u op te lossen zijn. Mocht u ons enigszins iets kunnen helpen graag een reactie naar de redactie.

Uit wat oude redactiebescheiden uit de tijd van Peter van den Breemer kwam de reproductie van bovenstaande foto. De foto is ongetwijfeld genomen door de firma Jan Ebbenhorst en zoon, hun atelier is duidelijk herkenbaar. Waarschijnlijk is het de bedoeling geweest om de foto te gebruiken voor een artikel over Soester klederdracht en de daarbij behorende kanten mutsen. Maar wie zijn de geportretteerde dames? Wat is hun relatie tot elkaar om zich als gezelschap op de gevoelige plaat te laten vastleggen. De zittende dame rechts lijkt het kijken naar de camera nog niet begrepen te hebben. De rechts staande vrouw is volgens de achterzijde van de foto Barbara van den Hoed. Ons is maar een inwoner in Soest en omgeving met die naam bekend. Deze Barbara (1837-1891) huwde Anthonie Butzelaar (1834 -1914) in 1860. Van dit echtpaar zijn negen kinderen bekend. Wie herkent de foto of een van de andere afgebeelde personen?

Wim Schenk, een Soester soldaat gesneuveld op 11 mei 1940

Een verzoek om meer informatie leverde dit artikel op, want ondanks de verwoedde pogingen van de auteur blijft Wim Schenk een tamelijk onbekende soldaat zonder foto. De schrijver heeft het graf op het ereveld geadopteerd en probeert Wim een gezicht te geven. Mocht u ons iets verder kunnen helpen met de zoektocht, dan graag contact met de redactie.

Door Jan Vellekoop, m.m.v. Richard de Mos van Stichting Legerplaats Soesterberg 1939-1945

Artikel uit krant (onbekend):

*Heden overleed tot onze
diepe droefheid, ten gevolge
van zijn militaire plicht, op
Ypenburg, onze eenigste
innige geliefde Zoon*

Wim Schenk

*Op den jeugdige leeftijd van
21 jaar.*

G. C. Schenk

L. Schenk-Bruins.

Soest, 11 Mei 1940

Vosseveldlaan 21.

*De teraardebestelling zal
plaats hebben Woensdag
a.s op de begraafplaats
Nieuwe Eyk en Duynen te
's-Gravenhagen te 3 uur.*

Vertrek van het Gem.

*Ziekenhuis, Zuidwal te 2:30
uur.*

Eenige kennisgeving.

Op de erelijst van gevallenen 1940-1945 komt ook de naam van Wim Schenk (1918-1940) voor, maar daarop is geen relatie met Soest te ontdekken. Nu is Wim maar kort woonachtig geweest in Soest, hij is als student met zijn ouders op 24 mei 1938 ingeschreven op Vosseveldlaan 21 (nu nr. 33). Op het herdenkingskruis in Rhenen staat vermeld: **1-2 LV. R.** Deze aanduiding staat voor 1e Jachtgroep van het 2e Luchtvaart Regiment. Met de mobilisatie in september is hij opgeroepen om zijn plichten te vervullen, en deze soldaten waren gelegerd bij Vliegkamp Soesterberg. Tijdens de mobilisatieperiode kwam het besef dat het vliegveld te dicht bij de Grebbelinie lag en werd zijn regiment overgeheveld naar vliegveld Ypenburg. Op de 10de mei werd ook dit vliegveld gebombardeerd en werden Duitse parachutisten gedropt. Tijdens deze gevechten heeft Wim zich zodanig onderscheiden dat hij postuum het Bronzen Kruis heeft

*Koninkrijk
Der Nederlanden
G.W. Schenk
Bronzen Kruis
Sold. 1-2- LV.R.
21-8-1918
11-5-1940*

ontvangen. Op de eerste dag van de oorlog is hij zwaargewond geraakt en naar het Rode Kruis ziekenhuis in Den Haag overgebracht waar hij op 11 mei is overleden. Of zijn ouders nog op tijd ingelicht zijn om hem in de laatste uren bij te staan is onzeker, op de 10de mei werden de meeste inwoners van Soest geëvacueerd naar Noord-Holland. Wim werd op 16 mei 1940 begraven in Den Haag en in 1986 herbegraven op het ereveld op de Grebbeberg. Zijn ouders Gerardus Cornelis Schenk en Liske Bruins zijn tot hun overlijden in respectievelijk 1963 en 1953 in Soest blijven wonen. ■

Brongerslezing in Amersfoort

Op 25 april 2014 zal de derde Brongerslezing zijn. Dr. Anton J.L. van Hooff hoopt dan te spreken over het onderwerp "een Republiek van Bataven" Locatie: Gebouw Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Smallepad 5, Amersfoort.

Voorafgaande aan de lezing, die omstreeks 19.30 uur begint, is er een ontmoeting, waarbij gezorgd wordt voor "soep en brood". U bent welkom vanaf 18.00 uur.

Een Republiek van Bataven

Toen de opstandige noordelijke Nederlanden zowel in Frankrijk als in Engeland nul op het rekest kregen bij het zoeken naar een nieuwe landsheer daagde bij Johan van Oldenbarnevelt, Hugo de Groot en andere politieke en intellectuele leiders het besef dat 'we' het dan maar zonder vorst moesten stellen. Op zoek naar historische legitimatie kwamen ze natuurlijk bij Rome terecht. Ook dat had het koningschap afgeschaft en liet burgers door gekozen magistraten regeren, De Nederlanden waren dus eigenlijk een herleefde *Res Publica* met een gemengde constitutie. Volgens Hugo de Groot was dat bij de oude Bataven al niet anders geweest: hun krijgsheren werden door het volk aangesteld. Ook in de middeleeuwen waren volgens De Groot Nederlanders steeds wars geweest van autocratische vorsten.

De mythe van de *Res Publica* en die van de continuïteit met de Bataven vormde een politieke ideologie die nog doorwerkte in de Bataafse Republiek. In de voordracht zal de spreker aan de hand van antieke en zeventiende-eeuwse teksten, ondersteund door beeldmateriaal, de mythe van een Republiek van Bataven tot leven roepen.

Over de spreker

Dr. Anton J.L. van Hooff (*1943) is klassiek historicus. Als hoofddocent antieke geschiedenis was hij tot zijn pensionering in 2008 aan de Universiteit van Nijmegen werkzaam. Hij publiceerde onder meer over antieke zelfdoding, Spartacus' voortleven, en Polybios. Hij is lid van het Republikeins Genootschap, dat het herstel van de Nederlandse vrijstaat nastreeft. Sinds 2009 is hij voorzitter van de Atheïstisch-Humanistische Vereniging *De Vrije Gedachte* (sinds 1856).

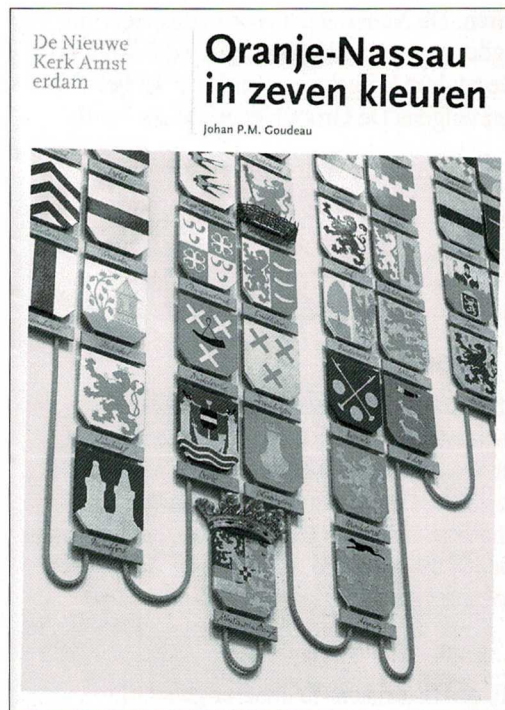
Aanmelden

Deelname is gratis voor leden van de OVF, de Historische Kring Hoogland, de Historische Kring Leusden en de Historische Vereniging Soest-Soesterberg. Wel moet u zich aanmelden als deelnemer door middel van een (e-mail)bericht aan mw. A.A.B.M. Houet-Berenschot, Vondelplein 1, 3818 BC Amersfoort, aahouet@hotmail.com. Daarbij vermelden met hoeveel personen u komt, of u gebruik maakt van de maaltijd en van welke vereniging u lid bent.

Koning Willem-Alexander; Heer van Soest en de hooimijt

Vorig jaar is in het voorjaarsnummer van dit blad aandacht besteed aan de titel "Vrouwe van Soest". Koningin Beatrix mocht als ambachtsvrouw van Soest deze titel dragen. Met haar abdicatie is de titel overgegaan op haar zoon Koning Willem-Alexander. Ter herdenking van deze titel en van andere voormalige 'heerlijkheden' is er in de Nieuwe Kerk in Amsterdam op 3 december 1991 een gedenkteken aangebracht. Het toenmalige gemeentebestuur en het Oranje Comité hebben de plaatselijke bijdrage geleverd.

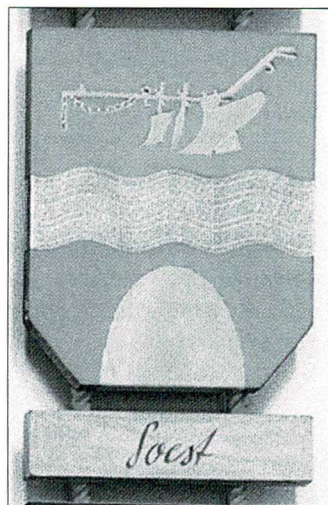
*Door Ton Hartman, m.m.v. de heer. J. de Widt,
burgemeester van Soest (1989-2000)*

Niet zo lang geleden hebben meneer De Widt en zijn echtgenote een bezoek gebracht aan de Nieuwe Kerk in Amsterdam. Dit was niet voor het eerst, want op 3 december 1991 waren zij net als Wim Hilhorst en zijn eega ook aanwezig bij de gedenkwaardige onthulling van het tableau van wapens. Onder de klanken van bazuinen werd door de burgemeesters van Orange en Nassau een laken verwijderd in tegenwoordigheid van de burgemeester van Amsterdam, de heer Ed van Thijn. Op dit wapenbord staan de 72 wapens van de oude heerlijkheden waarvan de Koninklijke familie nog steeds de titelrechten bezit. Het gemeentebestuur en het toenmalige Oranje Comité zorgden voor de bijdrage van Soest en voor de figuurlijke overhandiging op die bewuste dag.

Helaas zijn er geen ansichtkaarten of bruikbare foto's van dit wapenbord, dat hangt aan de westwand van het noordtransept, in bedoelde kerk beschikbaar. Wel was er een grote poster verkrijgbaar waarop de wapens afgebeeld zijn en

voorzien van een beschrijving. De heer De Widt schenkt de vereniging deze poster. De poster/brochure is ontworpen door Beukers Scholma en geschreven door Johan P.M. Goudeau. In de beschrijving wordt over Soest meerdere keren wat geschreven, zo is het uitzonderlijk dat het wapen getooid wordt met een helm (alleen Borculo heeft dit ook). Uit deze open getraliede helm steken wat 'curieuze' helmtekens in de vorm van landbouwwerktuigen. Overigens is op de poster deze randversiering weggelaten.

Volgens de beschrijving kreeg stadhouder Willem III de vrije heerlijkheid Soest in 1674 van de Staten van Utrecht, niet vermeld wordt dat bij zijn dood het goed weer terugviel aan de Staten. De Koninklijke familie verwerft tegen betaling de rechten opnieuw in 1714.

Eerlijk gezegd vind ik de afbeelding op de poster wel wat kaal, de afbeelding zoals we gewend zijn van onze gemeente is toch wat fraaier. De helm met daaruit stekend de dorsvlegel, de zeis, een polsstok?, de hooihark, de riek die vaker greep genoemd wordt en tenslotte de sikkels. De laatste kan beter vervangen worden door de zicht en mathaak.

Bij de beschrijving van de wapenfiguren wordt de ploeg van Soest als bestaand landbouwwerktuig beschreven; vorentrekkend in de grond. Bij de individuele beschrijving van de wapenschilden zit bij Soest een storende fout, want daar wordt 1677 als overdrachtsjaar beschreven. Het wapenschild is; *in groen een golvende zilveren dwarsbalk, in het schildhoofd een gouden ploeg, in de schildvoet een gouden hooiberg*. De meeste mensen zullen de hooiberg niet als zodanig herkennen, maar er een opper hooi in zien. Zij associëren hooiberg met de opslagplaats van hooi, een afdak met roeden. Of het Soesders (er is mij geattendeerd dat deze spelling incorrect zou zijn, doch volgens Koenen's Woordenboek is deze schrijfwijze toegestaan, zie blz. 1372, 30ste druk) is weet ik niet, maar mijn vader zou het een 'hooischelft' genoemd hebben. Ook een mooie benaming is hooimijt, maar dat moet dan weer niet verward worden met het meisje dat zich na gedane arbeid neervlijt in het hooi; dat is dan een 'hooimeid'.

Dank voor de poster en mogelijk wordt deze geëxposeerd op de tentoonstelling "200 jaar Koninkrijk der Nederlanden".

Historie van familiebedrijf Gebroeders Beijer 1889 - 2014

Door: Peter Beijer

In de vorige Van Zoys tot Soest hebben we kunnen lezen over de geschiedenis van de bekende Soester familie Beijer. Jacobus (Jaap) Beijer (1861 – 1946), afkomstig uit Naarden, is de eerste Beijer van deze familie die in Soest is komen wonen. In 1889 vestigde Jaap zich in Soest. De vader van Jaap, Jan Hendrik (1831 – 1914), volgde op oudere leeftijd zijn zoon en bracht zijn laatste jaren door in Soest.

Toen Jaap zich in 1889 in Soest vestigde, begon hij een zeer eenvoudig transportbedrijf. Jaap verdiende zijn geld met turfsteken. Dat turfsteken deed hij bij de Wieksloot in 't Soesterveen.

Turf was in de 19^e eeuw, voordat steenkool zijn opmars inzette, een belangrijke brandstof. Turf is ontstaan doordat in het moerassige veengebied afgestorven planten na honderden jaren een metersdikke

veenlaag hadden gevormd. Deze veenlaag werd weggestoken of opgebaggerd.

Jaap verkocht zijn turf in Soest. Hij ging met paard en wagen langs de deuren om zijn koopwaar te slijten, het transportbedrijf was geboren. Op 4 juni 1895 trouwde Jaap Beijer met Hendrika Hilhorst (1871 – 1945), dochter van Aart Hilhorst (1832 – 1885) en Engelina de Bruin (1841 – 1924). Het echtpaar ging wonen op de Beetzlaan in het buurtschap Soestdijk in een mooie witte boerderij met daaromheen heel veel grond. De boerderij (inmiddels verkleind naar een huisje) bestaat nog steeds en is het huidige nummer 38. Kleinzoon Gerard Beijer woont momenteel in dit huis.

Pruimtabak

Het terrein achter het huis (tegenwoordig staan daar de huizen van de Mezenhof en in de jaren zeventig was hier jeugdsociëteit "De Vangrail" gevestigd) werd door Jaap gebruikt als zandgat. De grond werd afgegraven en verkocht. De gemeente Soest wilde het terrein gaan gebruiken voor onder meer de woningbouw op de Nachtegaalweg. Jaap verkocht de grond (volgens

een overlevering die al jarenlang een gespreksonderwerp is bij verjaardagen en partijen binnen de familie Beijer) voor een baal pruimtabak. Het lijkt een merkwaardige deal: grond ruilen voor tabak. Maar in die jaren was de grondprijs laag. Tabak was een exclusief en duur genotsmiddel en met die baal kon Jaap even vooruit.

Hooiberg

Jaap en Hendrika Beijer kregen zes kinderen. Drie jongens en drie meisjes. De zoons Jan (1900 - 1983) en Jaap (1905 - 1992) namen in de jaren twintig het bedrijf van hun vader over. In de jaren hierna groeide het bedrijf. De broers handelden in en transporteerden zand, leem en ook grind. Door de toenemende vraag naar zand en grind investeerden

de broers in vrachtwagens. De eerste auto die de gebroeders Beijer, naast paard en wagen, gebruikten was een "Willys". Een moderne noviteit voor de onderneming. Met de Willys, een wagen met handkiep, konden de gebroeders Beijer meer klanten van dienst zijn. In de Tweede Wereldoorlog vorderde de bezetter vrachtwagens. De gebroeders wilden hun pronkstuk niet aan de Duitsers kwijtraken. Jan en Jaap hadden daarom hun kostbare "Willys" gedurende de oorlogsjaren verborgen onder een hooiberg.

Beukenlaan

In 1934 kochten de gebroeders Jan en Jaap een stuk grond op de Beukenlaan. De grond werd gebruikt als zandafgraving. Het zand werd gezeefd waardoor de producten metselzand en grind ontstonden. De zandafgraving op de Beukenlaan is jarenlang in bezit geweest van de familie Beijer. De woningbouw van de Chalonhof en de aangrenzende weilanden zijn nu te vinden op de plek waar ooit de zandafgravingen van de firma Beijer en collega firma Kok waren. ►

In Soest verrichtten de gebroeders Beijer veel werk. Het tennispark aan de Schrikslaan ligt in een diepe kuil die door Jaap en Jan is afgegraven. Ook hier konden de broers metselzand en grind produceren. Metselzand dat Jaap en Jan onder meer leverden in 1939 tijdens de bouw van de Heilige Familiekkerk aan de

Willibrodusstraat in Soest-Zuid. De kardinaal zegende de bij de start van de bouw de verse grond die door de broers was geleverd. Grind was goede handel voor de onderneming. Bij Zwarte Willem (Kleine Melm) aan de Eemen bij Piet Kuyer in Baarn werd het grind ingekocht.

Na de oorlog zette de groei van het bedrijf zich voort. De karakteristieke rode vrachtauto's werden een vertrouwd beeld in Soest en omgeving. De carrosserie van de vrachtwagens werd gekocht bij Van den Dijssel.

Jaap trouwde in 1929 met Dien van der Lugt (1906 – 1974). Het echtpaar ging wonen in de woning Beetzlaan 89 (later werd dit nummer 121). Deze huizen zijn in 1923 gebouwd in opdracht van woningbouwvereniging "Goed Wonen". In de volksmond heten deze huizen nog steeds "de woningbouw". Jaap en Dien kregen 13 kinderen. Daar zaten genoeg troonopvolgers bij, die beginjaren zeventig het bedrijf van hun vader en oom over konden nemen. De oudste zoon Ad (1930 – 2007) begon een eigen containerbedrijf, maar werkte daarmee wel nauw samen met zijn

broers Jan (1936 – 2006) en Gerard (1946) die samen de nieuwe Gebroeders Beijer werden. Het containerbedrijf van Ad fuseerde in de jaren tachtig met het bedrijf van zijn broers.

Het werken bij en voor het transportbedrijf werd bij de acht zoons van Jaap en Dien met de paplepel ingegoten.

De jongens moesten al op jonge leeftijd meewerken in het bedrijf. Na het avondeten kregen zij een bats in handen waarmee zand en grind in containers geschept werd. Het is dan ook niet verwonderlijk dat naast Ad, Jan en Gerard, ook de zonen Johan (1942) en Henk (1953) voor het bedrijf gingen werken. De dochters van Jaap en Dien hadden blijkbaar ook iets met transport. Dochter

Riek (1933) trouwde met Ben Becker (1932 – 2013), grondlegger van het gelijknamige internationale transportbedrijf. Jongste dochter Lien (1949 – 2007) was getrouwd met de verhuisondernemer Jan van Buuren.

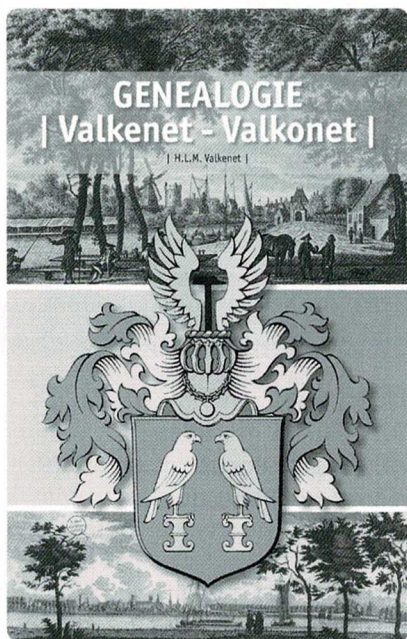
Gebouwd met zand door de firma Beijer geleverd

Industriegebied

Het transportbedrijf groeide op de Beukenlaan uit zijn jasje. Bovendien wilde de gemeente Soest dat grootschalige bedrijven zoals dat van de Gebroeders Beijer niet meer in woonwijken gevestigd zouden zijn. Dus ging het bedrijf een grondruil aan met de gemeente. De zandafgraving aan de Beukenlaan werd gebruikt voor de woningbouw van de Chalonhof en een ecologisch park. Transportbedrijf Gebroeders Beijer verhuist in 1997 naar de Zuidergracht, in het zojuist ontwikkelde industriegebied. Vanaf die nieuwe locatie is er een mooi uitzicht op de Wieksloot waar de oprichter van het bedrijf ooit turf ging steken om zijn brood te verdienen.

De verhuizing van het bedrijf naar de Zuidergracht betekende ook het afscheid van Jan. Hij ging uit de zaak (maar was na zijn pensioen nog dagelijks op de zaak te vinden). De zonen van Gerard, Marc (1971) en Jeroen (1972), namen het deel van hun oom Jan over en vormen de vierde generatie die aan het roer staat van een 125-jarig oud familiebedrijf.

Boekbespreking: Genealogie Valkenet/ Valkonet

Onderlaatst mocht de Historische vereniging Soest – Soesterberg een fonkelnieuw boek voor de bibliotheek ontvangen. De vereniging is de schrijver en tevens uitgever; Henk Valkenet erkentelijk voor deze inbreng.

Door Ton Hartman

De meeste genealogieën zijn vooral interessant voor de betreffende familie. Vaak verzanden deze in een ongelooflijke getallenbrij. Deze genealogie springt er in positieve

zin bovenuit, nu werkt de exclusiviteit van de achternaam daar zeker aan mee. Het is overzichtelijk opgesteld en gesorteerd naar generatie. Het beperkt zich tot de naamdragende familieleden, van de gehuwde vrouwen worden alleen kort de kinderen vermeld. Slim is de indeling, in het kort de basisgegevens, in de kantlijn de bronnen en genoeg ruimte voor de levensloop. Verder is ruimschoots gebruik gemaakt van illustraties.

Voor de familie Valkenet is Soest van eminent belang geweest, toch lijkt de rol van Soest in de toekomst bijna uitgespeeld. De eerste Valkenet in Soest vestigde zich rond 1816 aan het Dorpsvoetpad (nu Kerkpad NZ 41). Deze Bernardus (1789-1858) kreeg met twee echtgenotes vijftien kinderen die bijna allemaal volwassen geworden zijn, alleen Dirk (1824-1827) wordt maar drie jaar. Binnen dit gezin speelt het rooms-katholieke geloof een belangrijke rol, twee dochters worden dienstbode in Weesp bij plaatsgenoot pastoor Gerardus Kok (1812-1870), een dochter wordt non en een zoon gaat als zouaaf strijden voor de Paus Pius IX (1792-1878). Deze zoon Hannes (1844-1910) zal geïnspireerd zijn door zijn oom

pater Cornelis de Kruif (1813-1874) die als ronselaar meerdere Soester jongens naar Italië zond. Niet alleen de achtergrond van het conflict wordt behandeld, ook de persoonlijke brieven hebben een plaats gekregen. In een brief aan zijn zus Jansje (1842-1884) schrijft Hannes over het landschap wat hij onderweg zag; *“en dan zijn het geen bergen zoo als bij ons de Zoesder berg, neen bijkans loodregt omhoog, en dan zijn de bergen hier bijkans allen met druiven beplant, die staan hier juist als bij ons doperwtten”*. Weinig kinderen van Bernadus zijn Soest trouw gebleven, naast bovengenoemde Dirk zijn alleen Jansje en Toon in Soest overleden. Jansje (1842-1884) trouwde met Bernardus Mets en ging verderop aan het Dorpsvoetpad wonen.

Toon Valkenet (1846-1926) levert voor het naamdragend nageslacht maar een kleine bijdrage, alleen via Driekus. Toon stichtte de smederij aan de Kerkstraat 14. Dochter Bertha (1875-1944) trouwde met de laatste molenaar van Soest die voor zijn broodwinning maalde: Jan/Jean Mulders (1885-1961).

Driekus (1879-1962) had vier zonen waarvan drie nageslacht leveren. Bekend als smid maar is ook nog, zij het kort, gemeenteraadslid geweest. Van zijn zonen Cor (1917-2003), Piet (1918-1983) en Hennie (1920-1999), die de zesde generatie vormen, is alleen Cor Soest trouw gebleven. Van de zevende generatie stamhouders Valkenet zijn er zeven in Soest geboren, zij hebben negen geboortes in Soest opgeleverd.

In 2007 woonden er in Nederland 75 personen met de naam Valkenet, daarvan waren er 14 inwoner van Soest.

Er is veel archiefonderzoek door de schrijver en anderen gedaan, waarbij ook handig gebruik is gemaakt van het fenomeen internet. Er is aangegeven wanneer de personen de levensloop niet geautoriseerd hebben. Tenslotte wordt met enige trots de negende generatie gepresenteerd, alleen heeft deze door een nieuwere relatievorm niet de naam Valkonet gekregen maar de moeders achternaam. Dan is het nogal gewaagd om ervan uit te gaan dat de inmiddels opgroeiende kinderen alsnog de familienaam Valkonet zullen krijgen.

Het boek is iets kleiner dan A4 formaat, bevat een namenindex en is 272 bladzijden dik. Het boek is te bestellen bij de auteur Henk Valkenet via e-mail hlmvalkenet@casema.nl en kost 33,33 € exclusief verzendkosten.

Uit de bladen (5)

De Historische vereniging Soest / Soesterberg heeft met verschillende andere historische kringen en organisaties in de regio een ruilabonnement van hun ledenblad. Soms komen daarin Soest of (oud) Soesders tevoorschijn. De artikelen worden in deze rubriek alleen even belicht. Voor inzage van de oorspronkelijke verhalen bent u welkom op de 2de donderdag avond van de maand in Museum Oud Soest.

Samenstelling Ton Hartman

Tussen Vecht en Eem

In het decembernummer 2013 van de stichting Tussen Vecht en Eem aandacht voor een Soester kunstenaar. De auteur Jan Out beschrijft de zoektocht naar deze kerkelijk kunstschilder en zijn werk, waarvan meerdere schilderstukken zich bevinden in de Rooms-katholieke St. Nicolaaskerk te Eemnes. Het gaat om Alfons Damen (1882-1967), vanaf eind jaren dertig woonachtig in Soest, aanvankelijk met adres Mendelsohnlaan 1 maar op last van de Duitse bezetter omgedoopt naar Van Goyenlaan 1. Markant is dat deze naamswijziging na de oorlog niet hersteld is, of heeft de straatnaamcommissie gedacht dat een componist niet in een schildersbuurt thuishoorde.

Mogelijk zijn er nog inwoners van Soest die Alfons Damen beter gekend hebben, zo is nog onduidelijk of het echtpaar Damen meerdere kinderen heeft gehad. Het comité "Beeldende Kunstenaars Soest" waarin namens de HVS Wim de Kam en Frans Stokhof de Jong zitting hebben zullen u dankbaar zijn voor uw medewerking.

Historische Kring Eemnes

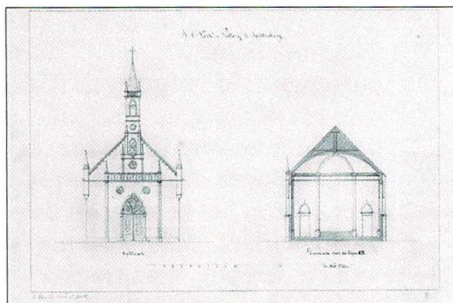
In het decembernummer 2013 van dit blad onder andere aandacht voor "kraamvrouwenkoorts in Eemnes". De auteur Michel Majoor schetst eerst een algemeen beeld en daarna gaat hij op de Eemnesser situatie in. In de periode december 1878 tot en met begin mei 1879 stierven 5 vrouwen en hun zuigelingen waarschijnlijk aan deze ziekte. De genees-, heel- en verloskundige dr. Bart van Ommeren (1812-1886) erkende dat hij het virus waar ook zijn huishoudster Jannetje de Groot (1824-1879) mee besmet was overgebracht heeft op de kraamvrouwen.

Het laatste slachtoffer was Mietje van Klooster-Stalenhoeff (1850-1879), geboren in Soest. Zij is geboren in de boerderij die nu bekend is als "De Stalenhoeff" - Birkstraat 123 - als laatste met de familienaam Stalenhoeff(f). Haar vader overlijdt binnen enkele jaren en haar moeder Antje Kuijer hertrouwd met Anthonie Hilhorst en hij begeleidt zijn stiefdochter naar het altaar. In de huwelijksakte wordt daarover opgemerkt; *Geen familie van de comparante.*

Oud Utrecht

In het eerste nummer van de 87ste jaargang van dit blad (februari '14) een artikel over architect Christiaan Kramm (1797-1875). Zijn naam staat onder het ontwerp van de eerste kerk van Soesterberg, die we nu omschrijven als 'de kerk van Rademaker'. Kramm was niet geheel onomstreden, maar dat kunnen we over Ludovicus Rademaker (1795-1872) ook schrijven. Veel contact zullen deze twee niet gehad hebben, aartspriester Vermeulen regelde de tekeningen en het bestek. Het bouwkundig toezicht ter plaatse werd aan bouwpastoor Rademaker toevertrouwd. Wel moest hij aan Christiaan Kramm beloven dat hij aan de architectuur uitwendig niets zou wijzigen. Markant is dat Rademaker in zijn "Beschrijving van de oprigting der statie en het bouwen der kerk en pastorie van Soesterberg met vermelding van hetgene, wat daarop betrekking heeft" zich beklagt dat iedereen zijn kerk kopieert. Het getuigt toch van een zekere arrogantie van Rademaker om het ontwerp van Kramm als zijn creatie te beschouwen. ■

Tekening eerste kerk Soesterberg

Aanwinsten voor de geschiedschrijving van Soest

Prentbriefkaart

Van de Historische Kring Baarn mochten we een prentbriefkaart ontvangen. Op zich lijkt het geen erg bijzondere ansichtkaart, een stukje Soester duinen. Bij nadere bestudering zijn er toch opvallende details die de kaart wat bijzonder maakt. De omschrijving Soesterberg spreekt voor zich, maar

de Leemkuil op den Stompert klinkt al wat geheimzinniger. Na de Tweede Wereldoorlog is het gebied rond de Stompert al gauw oefenterrein voor militaire doeleinden geworden. De recreanten die zich aangenaam verpozen zijn te ver weg om datering aan de hand van hun kleding mogelijk te maken. Maar aan de horizon lijkt zich een tentenkamp te bevinden, zou de foto in het interbellum tijdvak genomen zijn? Op de achterkant staat de datum 15/8/27 geschreven en de kaart is uitgegeven door boek- en kunsthandel Jan W. Kraal te Zeist.

Fotoalbum

Onderlaast verkregen wij van de familie Van den Breemer (de kinderen van Peter en Jo) een fotoalbum, wat betrekking had op de C.L.V. Soest. De Coöperatieve Landbouw Vereniging is opgericht in 1916 met als doel gezamenlijk veevoer aan te kopen voor de aangesloten veehouders. Naast de oprichtingsakte is er dat jaar al een belangrijke stap gezet in de samenwerking. Er werd een 'eerste steen' gelegd voor een maalderij, de huidige Welkoop winkel aan de Torenstraat.

Het fotoalbum is samengesteld ter gelegenheid van het 40 jarig bestaan in 1956. De belangrijkste foto is natuurlijk het 'staatsieportret' met daarop het bestuur en de zaakvoerders. Daarnaast foto's van de receptie, maar leuker en interessanter zijn de losse bijgevoegde foto's

De leden van de Historische Vereniging Soest - Soesterberg werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen.

Voor nadere informatie kunt U met de contactpersonen overleggen, te weten:

Genealogie:	Wim Routers	routers@xmsnet.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis:	Wim de Kam	wpdekam@ziggo.nl	035-5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie:	Vacature		035-6018750
Evenementen commissie:	Hanneke Roskam	hanneke@roskam.nu	
Contact Museum Oud Soest:	Cees Vos	ceesjvos@casema.nl	035-6021008
Soesterberg	Coby van Esseveld	histversoesterberg@gmail.com	0346-353150
Redactiecommissie	Piet van Elteren, Dick van Fulpen, Ton Hartman		
Redactie-adres	Ton Hartman , Birkstraat 109, 3768 HD Soest ton.hartman@telfort.nl		035-7851770
Layout	Menno Zweers (Omslag Wim Routers)		

De contributie per jaar:

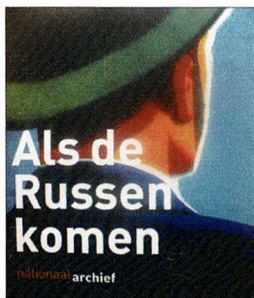
€ 20,00 voor leden in Nederland - € 25,00 voor leden in het buitenland - € 35,00 voor het bedrijfsleven - Betaling contributie op rekeningnummer NL66RABO0359902235

Losse oude nummers: Verkrijgbaar bij het redactieadres Leden € 2,50 Niet leden € 5.00

Copyright - Historische Vereniging Soest - Soesterberg

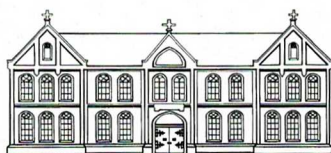
Indien niet anders aangegeven komen de afbeeldingen uit de collectie van de HVS en/of uit het Gemeente Archief Soest

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest - Soesterberg. Redactie en bestuur zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de aangeboden kopij en beeldmateriaal.

Lezing van de “geheime” Stay Behind organisatie in Soest
Dinsdag 1 april, Gildehuis, 20:30 uur
Inleider Herman Schoenmaker

Volgende editie verschijnt half juni 2014
Zie www.hvsoest.nl voor meer informatie

HISTORISCHE VERENIGING
SOEST/SOESTERBERG

Historische vereniging
Soest/Soesterberg
www.hvsoest.nl
Steenhoffstraat 46
3764 BM Soest

Drukwerk verzorgd door:

PRACTICUM
www.practicum.nl